
DABAS RESURSU NODOKĻA ATBRĪVOJUMU PIEMĒROŠANAS SISTĒMU DARBĪBAS EFEKTIVITĀTES NOVĒRTĒJUMS

PĒTĪJUMA ZIŅOJUMS

Ziņojums sagatavots projekta “Dabas resursu nodokļa atbrīvojumu piemērošanas sistēmu darbības efektivitātes novērtējums” (1-08/767/2008) ietvaros.

Projektu līdzfinansē Latvijas Vides aizsardzības fonds.

---

biedrība “Baltijas Vides Forums”

Reģistrācijas No. 40008075450

Peldu iela 26/28-505

LV-1050 Rīga, Latvija

Kontakti:

Tel.: 6357 555

Fax: 6 7507 071

E-pasts: bef@bef.lv

SATURS

1.	Ievads.....	3
2.	Atkritumu apsaimniekotāju (savācēju, pārvadātāju, apstrādes uzņēmumu) un pašvaldības pārstāvju aptauja, iegūstot informāciju par atkritumu laukumu un citu nodošanas punktu sistēmas uzlabošanu	5
3.	DRN atbrīvojumu par izlietoto iepakojumu un elektriskajām un elektroniskajām iekārtām piemērošanas sistēmu novērtējums.....	6
3.1.	<i>Sistēmu iesniegto pārskatu analīze par 2006. un 2007. gadu.....</i>	6
3.2.	<i>Sistēmu pārskatu par izlietoto iepakojumu auditu ziņojumu analīze par 2007. gadu</i> <i>8</i>	
3.3.	<i>Sistēmu reģionālās darbības novērtējums.....</i>	10
4.	Kopējā iepakojuma apjomi un to apsaimniekošana valstī 2006. un 2007. gadā novērtējums	12
5.	Kopējā 2006. un 2007. gadā valstī ievesto elektrisko un elektronisko iekārtu apjoma un EEI apsaimniekošanas sistēmas novērtējums	15
6.	DRN atbrīvojumu par nolietotajiem transportlīdzekļiem piemērošanas sistēmu novērtējums	21
6.1.	<i>Likumdošanas apskats.....</i>	21
6.2.	<i>DRN maksāšanas kārtība un kontrole .....</i>	22
6.3.	<i>DRN un NTL apsaimniekošanas sistēmas mērķi .....</i>	26
6.4.	<i>NTL apsaimniekošanas sistēmas mērķu izpilde.....</i>	27
	<i>Secinājumi un priekšlikumi.....</i>	33
7.	Sistēmu sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām un iedzīvotājiem	35
	<i>Priekšlikumi sadarbības uzlabošanai ar NVO.....</i>	38
	<i>Priekšlikumi iedzīvotāju informēšanas sistēmas uzlabošanai.....</i>	38
8.	Atkritumu pārvadātāju kontroles sistēmas analīze un priekšlikumu izstrāde tās pilnveidošanai un sadarbības veicināšanai ar Valsts Vides dienestu	39
	<i>Priekšlikumi uzlabošanai .....</i>	40
9.	Sadarbība ar citām valstīm atkritumu kontroles un informācijas aprites jomā	42
	<i>Priekšlikumi sadarbības uzlabošanai .....</i>	44
10.	Kopsavilkums.....	45
	Pielikumi	49

1. Ievads

Dabas resursu nodoklis Latvijas vides aizsardzības politikas ieviešanā ir būtisks ekonomiskais instruments, kas darbojas jau kopš 1991.gada. Laika gaitā tā pielietojums ir kļuvis plašāks, aptverot jaunas piesārņojuma un dabas resursu grupas.

Saskaņā ar 2005.gadā pieņemto Dabas resursu nodokļa likumu, šī nodokļa mērķis ir veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus.

Iepakojums, transportlīdzekļi un elektriskās un elektroniskās iekārtas ir ar dabas resursu apliekamie objekti. Jāatzīmē, ka pieredze gan šo preču grupu radīto atkritumu apsaimniekošanā, gan paša nodokļa administrēšanā un kontrolē ir dažāda. Lielāka pieredze ir administrēt izlietoto iepakojumu (kopš 1995.gada un plašāk no 1997.gada), kamēr dabas resursu nodoklis par nolietoto transportlīdzekļu un elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem ir ieviesti vēlāk – respektīvi no 2004.gada 1.oktobra un 2006.gada 1.janvāra.

Pētījums, kas novērtē par dabas resursu nodokļa atbrīvojumu piemērošanas sistēmu darbības efektivitāti atsevišķām ar nodokli apliekamiem atkritumu veidiem, tika veikts Latvijas Vides aizsardzības fonda atbalstītā projekta Nr. 1-08/767/2008 ietvaros. Projekta īstenošanas laiks bija 2008.gada 25.jūlijs - 31.oktobrim.

Saskaņā ar noslēgto līgumu starp Latvijas Vides aizsardzības fonda administrāciju un biedrību „Baltijas Vides forumu” (Līguma Nr. 265) pētījumam tika izvirzīti šādi darba uzdevumi:

1. DRN (par elektrisko un elektronisko iekārtu apsaimniekošanu, nolietoto transportlīdzekļu, iepakojumu apsaimniekošanu) atbrīvojumu piemērošanas sistēmu (turpmāk – sistēmu) iesniegto pārskatu analīze par 2006. un 2007. gadu
2. Sistēmu pārskatu par izlietoto iepakojumu un EEI auditu ziņojumu analīze par 2007. gadu
3. Kopējā 2006. un 2007. gadā valstī ievesto elektrisko un elektronisko iekārtu (EEI) apjoma novērtējums
4. Kopējā iepakojuma apjoma valstī 2006. un 2007. gadā novērtējums
5. Nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmu darbības novērtējums par 2006. un 2007. gadu
6. Dažādu avotu datu par EEI, iepakojuma un nolietotajiem transportlīdzekļiem apkopošana un salīdzināšana
7. Sistēmu dalībnieku aptauja, iegūstot to viedokli par sistēmu darbības efektivitāti, kā arī ierosinājumus atsevišķu atkritumu un materiālu plūsmu uzlabošanai
8. Atkritumu apsaimniekotāju (savācēju, pārvadātāju, apstrādes uzņēmumu) un pašvaldības pārstāvju aptauja, iegūstot informāciju par atkritumu laukumu un citu nodošanas punktu sistēmas uzlabošanu

9. Esošās datu aprites sistēmas analīze un priekšlikumu izstrāde tās uzlabošanai
10. Sistēmu dalībnieku un atkritumu pārvadātāju kontroles sistēmas analīze un priekšlikumu izstrāde tās pilnveidošanai un sadarbības veicināšanai ar Valsts Vides dienestu
11. Priekšlikumu izstrāde sistēmu sadarbības veicināšanai ar nevalstiskajām organizācijām
12. Priekšlikumu izstrāde iedzīvotāju informēšanas sistēmas uzlabošanai
13. Priekšlikumu izstrāde sadarbības veicināšanai ar citām valstīm atkritumu kontroles un informācijas aprites jomā
14. Iegūto rezultātu apkopošana un ziņojuma sagatavošana.

Pētījumu veica biedrības „Baltijas Vides foruma” speciālisti – Valters Toropovs, Kristīna Veidemane, Ingrīda Brēmere, kā arī tika piesaistīti ārējie eksperti – Intars Čakars, informācijas un datu aprites jomā, Armands Nikolajevs, atkritumu apsaimniekošanas jomā.

2008.gada 24.oktobrī tika organizēta sanāksme starp biedrības „Baltijas Vides forums” speciālistiem un Vides ministrijas un Vides aizsardzības fonda administrācijas pārstāvjiem. Tā laikā tika prezentēti pētījuma rezultāti, izteikti galvenie secinājumi. Vides ministrijas pārstāvji izteica savus viedokli, kā arī priekšlikumus pētījuma ziņojuma gala varianta papildināšanai.

Šajā ziņojumā ir apkopotī rezultāti atbilstoši izvirzītajiem uzdevumiem.

Pielikumā atrodami veikto interviju ar attiecīgo atkritumu apsaimniekošanas sistēmu dalībniekiem, kā arī pašvaldības darbiniekiem konspekti.

2. Atkritumu apsaimniekotāju (savācēju, pārvadātāju, apstrādes uzņēmumu) un pašvaldības pārstāvju aptauja, iegūstot informāciju par atkritumu laukumu un citu nodošanas punktu sistēmas uzlabošanu

Lai noskaidrotu sistēmu dalībnieku viedokli par DRN atbrīvojumu piešķiršanas efektivitāti un to tiem būtu iespējams izdarīt pamatotus un reālajai situācijai atbilstošus priekšlikumus sistēmu darbības pilnveidošanai, kā arī iegūtu pilnīgāku priekšstatu par konkrētu preču grupu atkritumu apsaimniekošanas situāciju valstī un izstrādātu priekšlikumus atsevišķu atkritumu materiālu plūsmu un atkritumu laukumu un savākšanas punktu uzlabošanai, tika veikta gan pašu sistēmu pārstāvju, gan arī pašvaldību un apsaimniekošanas uzņēmumu aptauja.

Tabula 2.1. Respondentu sadalījums

Mērķa grupa	Respondentu skaits
EEl un iepakojuma apsaimniekošanas sistēmu dalībnieki	4
NTL apsaimniekošanas sistēmu dalībnieki	5
Pašvaldības	3
Atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi	1

Katrai no lielajām grupām (EEl un iepakojuma apsaimniekotāji, NTL apsaimniekotāji, pašvaldības un pārstrādes uzņēmumi) tika uzdoti atšķirīgi jautājumi. DRN atbrīvojumu piemērošanas sistēmām tika jautāts par atbrīvojumu piešķiršanas kārtību, sadarbību ar pašvaldībām un pārstrādes uzņēmumiem, iedzīvotāju informēšanas kampaņām, kā arī atskaišu sniegšanas kārtību. Vairums interviju notika tiekoties ar sistēmu pārstāvjiem, atlikušās pārstāvjiem atbildot uz jautājumiem rakstiski.

Pašvaldību un reģionālo atkritumu apsaimniekotāju pārstāvjiem tika vaicāts par to, kā līdz šim ir izvērsusies sadarbība ar sistēmām, kādas problēmas pastāv, kā tiek organizēta savākšanas punktu darbība.

Tā kā transportlīdzekļu ražotāji un NTL apsaimniekotāji tika aptaujāti telefoniski, tiem uzdotie jautājumi bija īsāki un kodolīgāki, vairumā gadījumu dodot iespēju izvēlēties kādu no atbilžu variantiem. Jautājumi bija vērsti uz to, lai noskaidrotu, kāds ir šo uzņēmumu viedoklis par patreizējo DRN atbrīvojumu piemērošanas sistēmu valstī, kā tie nosaka pārstrādājamo NTL apjomu un vai ir saskārušies ar kādām grūtībām izvēršot mērķu sasniegšanā.

Visām grupām intervijas noslēgumā tika dota iespēja sniegt savu viedokli par kādiem papildu jautājumiem, kuri netika apskatīti.

Intervijās iegūtie rezultāti ir integrēti dažādās nodaļās un visu interviju pilnās versijas ir pievienotas šī ziņojuma pielikumā.

3. DRN atbrīvojumu par izlietoto iepakojumu un elektriskajām un elektroniskajām iekārtām piemērošanas sistēmu novērtējums

Kā galvenās dabas resursu nodokļa (DRN) atbrīvojumu par iepakojumu un elektriskajām un elektroniskajām iekārtām (EEI) piemērošanas sistēmas 2006. un 2007. gadā darbojās piecas organizācijas – AS „Latvijas Zaļais Punkts”, SIA „Latvijas Zaļā Josta”, SIA „Latvijas elektronikas apsaimniekošana”, SIA „Latvijas Zaļais elektrons” un SIA „Resurss Nova”. Papildus šīm organizācijām darbojās arī atsevišķi uzņēmumi, kuri saņēma atbrīvojumu no DRN par savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai radīto iepakojumu, bet neslēdza līgumus ar citiem uzņēmumiem par to radītā iepakojuma apsaimniekošanu, kā arī atsevišķas sistēmas, kuru pamatdarbības joma ir citu DRN objektu apsaimniekošana, bet iepakojums un/vai EEI tiek apsaimniekoti, lai būtu iespējams turpināt sadarbību ar vairākiem jau esošajiem klientiem, piedāvājot kompleksu risinājumu visiem DRN objektiem. Taču šo organizāciju pārziņā esošais iepakojuma un EEI apjoms sastāda salīdzinoši niecīgu daļu no valstī kopumā esošā apjoma, tādēļ šeit atsevišķi netiks izdalīts.

3.1. Sistēmu iesniegto pārskatu analīze par 2006. un 2007. gadu

Organizāciju, kam piešķirti DRN atbrīvojumi, gada pārskati tiek sagatavoti saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 915 „Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem” (06.11.2006.), kura apskatāmajā pārskata periodā bija saistoši, taču patreiz ir aizstāti ar MK noteikumiem Nr. 446 „Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem” (17.06.2008.) un pēc MK noteikumiem Nr. 923 "Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu apsaimniekošanas noteikumi" (09.11.2004.).

Brīvprātīgās izlietotā iepakojuma un/vai EEI apsaimniekošanas programmas īstenošanas aprakstos atbilstoši programmu plāniem organizācijas aprakstījušas detalizēti savus iepriekš izvirzītos mērķus un uzdevumus un salīdzinot tos ar faktiski sasniegtajiem rezultātiem, gan tīri skaitliski apskatot to pārziņā esošā un faktiski savāktā un apsaimniekotā iepakojuma un EEI materiālu daudzumu, gan arī aprakstot savas aktivitātes sabiedrības informēšanas, kvalitātes celšanas un citās jomās.

Kopumā, salīdzinot 2006. un 2007. gadā apsaimniekotāju iesniegtos pārskatus var secināt, ka to kvalitāte gan satura, gan uzbūves ziņā 2007. gadā ir uzlabojusies. Iespējams, šis uzlabojums ir attiecināms uz ieviesto pārskatu auditēšanas prasību 2007. gadā.

Gan attiecībā uz izlietoto iepakojumu, gan uz EEI, visas sistēmas normatīvajos aktos noteiktās prasības ir izpildījušas, izņemot vienu gadījumu – SIA „Latvijas Zaļā Josta” attiecībā uz izlietoto iepakojumu 2007. gadā, kad netika izpildītas kopējās pārstrādes un reģenerācijas prasības (3.1. tabula).

3.1. tabula

Materiāli	Radītais izlietotais (kg)	Atkārtoti izmantotais (kg)	Parstrādāts (kg)	Reģenerēts (kg)	Sadedzināts ar enerģijas atgūvi (kg)	Pārstrādāts, reģenerēts, sadedzināts kopā (kg)	Pārstrādei nosūtīts (kg)	Reģenerācijai nosūtīts (kg)	Reģenerācija %	Pārstrāde %	Noteikts reģenerācijai %	Noteikts pārstrādei %	Starpība reģenerācijai	Starpība pārstrādei
Koks	32167721	0	7743000	0	0	7743000	0	0	24.07	24.07	24	10	0.07	14.07
Metāls	4427969	0	1530980	0	0	1530980	0	0	34.58	34.58	30	30	4.58	4.58
Papīrs, kartons	25324187	0	9484390	0	0	9484390	8249730	0	70.03	70.03	67	59	3.03	11.03
Plastmasa	9483509	0	925270	0	0	925270	1079310	0	21.14	21.14	21	15	0.14	6.14
Stikls	26751982	0	3542780	0	0	3542780	5864530	0	35.16	35.16	35	35	0.16	0.16
Kopā	98155368	0	23226420	0	0	23226420	15193570	0	39.14	39.14	50	45	-10.86	-5.86

savā 2007. gada pārskatā ir iesniegusi datus tikai par atsevišķajiem materiālu veidiem noteiktajām un izpildītajām normām.

Veicot iesniegto pārskatu analīzi, ir jāsecina, ka sistēmu darbības pārskati vērtējami kā detalizēti un normatīvajiem aktiem atbilstoši, tomēr rodas vairāki jautājumi par atsevišķām pārskatu sadaļām.

1. **Sabiedrības informēšanas sadaļa** – jau minētajos MK noteikumos Nr. 915, kā arī patreiz spēkā esošajos noteikumos Nr. 446 ir minēts, ka katrai organizācijai, kura nodarbojas ar DRN atbrīvojumu piemērošanu iepakojumam, ir jāveic pasākumus sabiedrības informēšanai un iesaistīšanai izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku apsaimniekošanā, ietverot darbu ar iedzīvotājiem, tirgotājiem, biedrībām un nodibinājumiem, izglītības iestādēm un pašvaldībām. Tomēr nav norādīts cik lielā apmērā šie pasākumi būtu jāizvērs. Vērtējot pēc organizāciju iesniegtajiem pārskatiem, katra to ir centusies darīt vairāk vai mazāk proporcionāli savam apgrozījumam, taču šāda situācija pieļauj visai plašas atkāpes un iespējas šai būtiskajai sadaļai pieiet formāli tikai tik daudz, lai minētās aktivitātes vispār būtu veiktas. Rezultātā, izvērtējot lēmumus par atkārtoto līgumu slēgšanu vai neslēgšanu ar konkrētu organizāciju faktiski ir jāvadās no subjektīvā principa, jo nekādi konkrēti kritēriji nepastāv. Tādēļ būtu ieteicams veikt attiecīgus grozījumus atbilstošajos normatīvajos aktos, kas dotu iespēju objektīvi vērtēt DRN atbrīvojumu piemērošanas sistēmu darbības efektivitāti sabiedrības informēšanas jomā noteiktā laika posmā. Piemērojamie kritēriji varētu būt dažādi, gan kvantitatīvi, piemēram, nosakot noteiktu procentu no kopējā sistēmas apgrozījuma vai arī rēķinot proporcionāli pārziņā esošajam preču apjomam, kurš būtu jāiegulda minētajiem mērķiem, gan arī kvalitatīvi, piemēram, nosakot kādus konkrētus specifiskus informēšanas pasākumus sistēmām būtu jāveic. Jāsaka gan, ka striktai šo kritēriju piemērošanai visiem apsaimniekotājiem ir savi negatīvie aspekti. Nosakot par pienākumu noteiktu līdzekļu daudzumu ieguldīt izglītošanas pasākumos patreizējā situācija izmainītos tikai nedaudz – visi apsaimniekotāji būtu spiesti šos līdzekļus atvēlēt, taču nebūtu objektīvas iespējas kontrolēt cik efektīvs ir to izlietojums. Savukārt nosakot vienotus konkrētus pasākumus, kas jāveic visiem apsaimniekotājiem, pastāv liels risks noteikt pasākumus, kas kādam no tiem būs efektīvs, bet citam pilnīgi neefektīvs un nevajadzīgs, jo katrai no sistēmām ir izveidojusies sava specifiska darbības shēma, klientu loks, utt. Tādēļ,

iespējams, optimālākais variants būtu LVAFai, pārskatot līgumus ar apsaimniekotājiem, individuāli ar katru no tiem vienoties par veicamajiem pasākumiem un/vai ieguldāmo līdzekļu daudzumu konkrētā laika periodā.

2. **Līgumpartneri:** Visiem pārskatiem ir pievienoti apsaimniekotāju līgumpartneru saraksti, kas tos padara daudz apjomīgākus un arī zināmā mērā grūtāk pārskatāmus. Tajā pat laikā par katru no šiem līgumpartneriem apsaimniekotāji jau ir informējuši Vides ministriju pirms līguma noslēgšanas, lai būtu iespējams piemērot DRN atbrīvojumu. Rezultātā atkal tiek veikta dubultā informācijas sniegšana, kas tērē apsaimniekotāju resursus gatavojot pārskatus un LVAFAs resursus tos izvērtējot.
3. **Atkārtoti izmantotais iepakojums:** Iepakotāji, kuru izlietotā iepakojuma apjoms kalendāra gadā ir lielāks par 300 kilogramiem, kā arī izlietotā iepakojuma apsaimniekotāji, saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 65 „Noteikumi par visa izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu (īpatsvaru) un termiņiem, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un veidlapu paraugiem, prasībām, kas komercsabiedrībai jāizpilda, lai tā tiktu reģistrēta kā iepakojuma apsaimniekotājs, iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem un izņēmumiem attiecībā uz smago metālu saturu iepakojumā” (16.01.2007.), katru gadu līdz 1. maijam Vides Pārraudzības valsts birojā sniedz ziņojumus par saražotā, uz citām valstīm izvestā vai no citām valstīm ievestā un realizētā tukšā iepakojuma apjomu un veidiem un ziņojumu par izlietotā iepakojuma savākšanas un resursu atgūšanas apjomu un veidiem. Noteikumu 3. pielikumā esošajā tabulā norādāmā informācija lielā mērā dublējas ar informāciju, kas sniedzama regulārajos pārskatos Vides ministrijai vai, no šī gada, LVAFa. Atšķirības ir vienīgi pārstrādes un reģenerācijas apjomu datu detalizācijas pakāpē un plānoto apjomu salīdzināšanā ar faktiskajiem. Līdz ar to nav īstas skaidrības, kādēļ visa informācija nevarētu tikt iekļauta vienā unificētā tabulā un iesniegta vienā institūcijā. Jautājumus rada arī minētajā 3. pielikumā esošās tabulas 4. kolonna ar nosaukumu „Atkārtoti izmantotā iepakojuma daudzums (kg)”. Savos pārskatos 2006. gadā atkārtoti izmantoto iepakojumu norādīja AS „Latvijas Zaļais Punkts” un SIA „Resurss Nova”, 2007. gadā – tikai AS „Latvijas Zaļais Punkts”. Intervijās ar apsaimniekotājiem tika noskaidrots, ka ne pašiem apsaimniekotājiem, ne arī lielai daļai to līgumpartneru nav īstas skaidrības, tieši kādi dati šajā ailē jānorāda, tādēļ tā bieži vien tiek atstāta neaizpildīta. Rezultātā zūd ailes mērķis – norādīt nepieciešamos statistiskos datus saskaņā ar Direktīvas 94/62/EK nosacījumiem. Kā risinājums šai situācijai var kalpot vienīgi papildu skaidrojošais darbs, kas būtu jāveic sadarbībā ar DRN atbrīvojumu piemērošanas sistēmām.

3.2. Sistēmu pārskatu par izlietoto iepakojumu auditu ziņojumu analīze par 2007. gadu

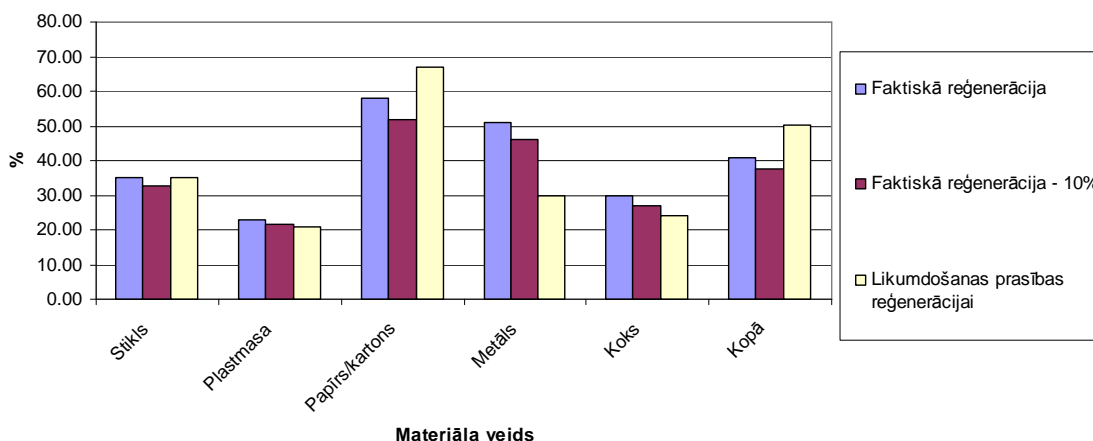
Visas apsaimniekošanas sistēmas, uz kurām šī prasība attiecas, sadarbībā ar Vides pārraudzības valsts birojā reģistrētiem auditoriem, šādus auditus ir veikušas. Audita ziņojumi sastādīti atbilstoši MK noteikumos Nr. 631 „Videi kaitīgu preču atkritumu, iepakojuma un vienreiz lietojamo galda trauku un piederumu apsaimniekošanas sistēmu auditēšanas kārtība un kārtība, kādā nosaka personu, kura drīkst veikt apsaimniekošanas sistēmu auditu”

(18.09.2007.) norādītajām prasībām, katram no auditoriem (SIA "LATVIJAS IEPAKOJUMA SERTIFIKĀCIJAS CENTRS", SIA "REVICOM" un SIA "BM Trada Latvija") tos apskatot nedaudz savādāk, tomēr audita rezultātā atbildot uz visiem minētajos noteikumos izvirzītajiem jautājumiem. Viens no būtiskākajiem jautājumiem, kas rodas pārskatot auditoru veikto pārbaūžu secinājumus ir likumdošanā noteiktās pieļaujamās atklātās neatbilstības 10% robežās, kuru gadījumā sistēmas darbība vēl joprojām tiek atzīta par visiem normatīvajiem aktiem atbilstošu.

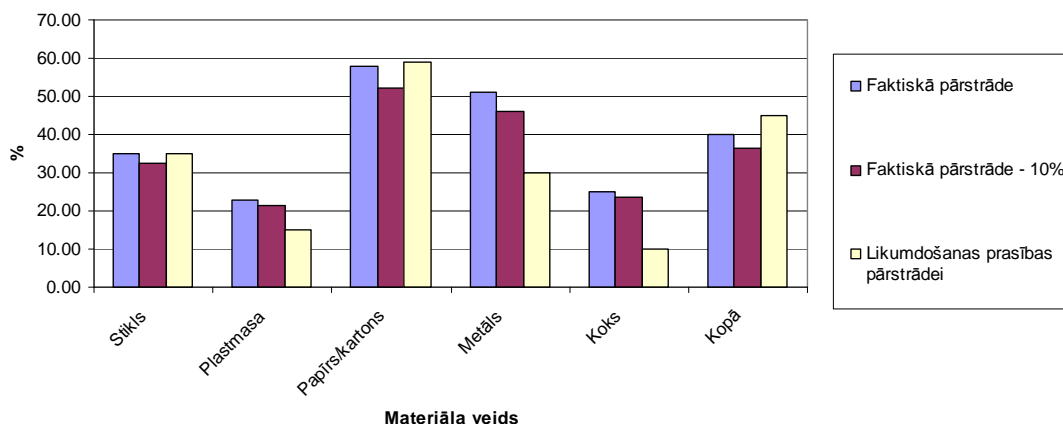
Lai novērtētu kādu iespaidu kopējiem valsts izlietotā iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas mērķiem varētu radīt situācija, kad visiem lielākajiem apsaimniekotājiem ir šāda neatbilstība (10% apmērā,) tika veikta šādas situācijas modelēšana. Tika pieņemts, ka katra apsaimniekotāja faktiski pārziņā esošais izlietotā iepakojuma daudzums ir par 10% lielāks, nekā tas ir norādīts gada pārskatā. Pēc tam iegūtie dati tika saskaitīti kopā un, kopējos pārstrādes un reģenerācijas apjomus izdalot ar šo skaitli, iegūti reģenerācijas un pārstrādes procenti, kādi rastos gadījumā ja visu apsaimniekotāju pārskatos būtu 10% kļūda. Iegūto rezultātu salīdzinājums ar faktiskajiem pārstrādes un reģenerācijas procentuālajiem apjomiem 2007. gadā un normatīvo aktu prasībām redzams 3.2.1. a un 3.2.1. b attēlos.

Izlietotā iepakojuma reģenerācijas faktiskās izpildes un izpildes, pieļaujot 10% kļūdu, salīdzinājums

3.2.1.a attēls

Izlietotā iepakojuma pārstrādes faktiskās izpildes un izpildes, pieļaujot 10% kļūdu, salīdzinājums

3.2.1. b attēls

Kā redzams, 10% kļūdas efekts izpaustos pa atsevišķiem materiālu veidiem pārstrādes un reģenerācijas procentuālo apjomu samazinājumā par 3 līdz 6 %, tomēr tā rezultātā tikai vienā no pozīcijām – stikla reģenerācijā un pārstrādē – šāds samazinājums attiecībā uz 2007. gada situāciju nozīmētu noteikto prasību neizpildīšanu. Materiālu veidos (papīrs/kartons un kopējais apjoms), kuros normas 2007. gadā netika izpildītas, šāds 10% kļūdas efekts radītu vēl lielāku iztrūkumu. Protams, turpmākajos gados var izveidoties situācija, ka šādu pozīciju ir vairāk, tomēr jāņem vērā, ka, pat ja absolūtos skaitļos šie procenti sastāda vairākus tūkstošus tonnu, apsaimniekotājiem ar lielu līgumpartneru skaitu, kas dažiem no tiem pārsniedz tūkstoti, šādai neatbilstībai gada laikā ir samērā viegli izveidoties. Tādēļ patreizējā situācijā pieļaujamā neatbilstība ir uzskatāma par pielietojamu, taču nākotnē attīstoties sistēmu darbības un kontroles mehānismu efektivitātei, tā varētu tikt samazināta līdz 5%.

3.3. Sistēmu reģionālās darbības novērtējums

Saskaņā ar saistošo normatīvo aktu prasībām, sistēmām, kas saņem DRN atbrīvojumu, ir jānodrošina reģionālais pārklājums, t.i., jāveic sava darbība visā valsts teritorijā. Arī pašas sistēmas savos pārskatos vērš uzmanību uz šīs prasības izpildi, lielākoties atsaucoties uz dažādu atkritumu savācēju, ar kuriem tām noslēgti līgumi, izvietotajiem konteineriem un izveidotajiem savākšanas punktiem.

Tomēr pēc veiktajām intervijām ar pašvaldībām, atkritumu savākšanas uzņēmumiem un pašām sistēmām, vēršam uzmanību uz divām problēmām šajā jomā:

1. Vairākiem atkritumu savācējiem un apsaimniekotājiem ir noslēgts sadarbības līgums ar tikai vienu no sistēmām un nav iespējams paplašināt savu darbību sadarbojoties ar citām, jo šī pirmā sistēma bieži vien jau ir ieguldījusi zināmus līdzekļus apsaimniekošanas uzņēmuma darbībā (piemēram, konteineru iegādē) un kategoriski iebilst pret līgumu slēgšanu ar kādu no tās konkurentiem, pat ja tie nāk ar līdzīgām

investīcijām. Jāsaka, ka šādu situāciju risināt no ārpuses ir praktiski neiespējami un šeit visu nosaka divu uzņēmumu savstarpējās līgumattiecības.

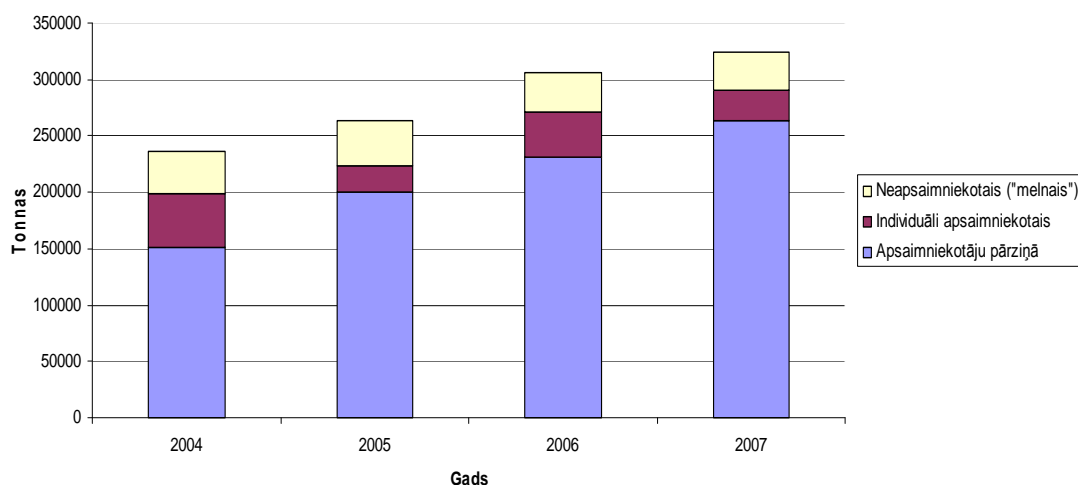
2. Otrā problēma saistās ar par valsts naudu izveidoto savākšanas punktu izmantošanu atsevišķu pašvaldību teritorijās. Šādi punkti par valsts budžeta vai ES fondu līdzekļiem ir izveidoti daudzviet Latvijā un pēc tam nodoti apsaimniekošanai pašvaldībām, kuras tālāk vai nu pašas, vai arī visbiežāk caur pašvaldību atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem tos iznomā kādai no sistēmām savu saimniecisko darbību veikšanai. Tomēr šai shēmai piemīt ļoti būtisks trūkums – tā ir izdevīga vienīgi tai sistēmai ar kuru pirmo ir noslēgts sadarbības līgums. Pārējām sistēmām, kurām tāpat ir jānodrošina reģionālais pārklājums, ir vai nu jāvienojas ar jau konkrētajā vietā strādājošo sistēmu par tās laukumu izmantošanu, protams, par krietni paaugstinātu maksu, vai arī jāveido pašām savi punkti, kas prasa ievērojamas sākotnējās investīcijas, kamēr kādam no to konkurentiem tās pēc būtības ir segusi valsts. Šādā veidā principā tiek ievērojami kropļots konkurences tirgus. Risinājums varētu būt, ka šādos, par valsts/ES naudu izveidotos, punktos var brīvi darboties visas sistēmas, kuras noslēgušas līgumus ar Vides ministriju. Savāktu materiālu plūsmu katrai sistēmai būtu iespējams noteikt pēc tirgus daļas (izmantojot sniegtos pārskatus par individuālu DRN objektu apsaimniekošanu).

4. Kopējā iepakojuma apjomi un to apsaimniekošana valstī 2006. un 2007. gadā novērtējums

Kopējā iepakojuma apjoma valstī noteikšana tika veikta pie apsaimniekotāju un uzņēmumu, kuri sevis radīto iepakojumu apsaimnieko paši, pieskaitot neapsaimniekotā, jeb „melnā” izlietotā iepakojuma apjomu. Dati iegūti no Vides pārraudzības valsts birojā (VPVB) un Valsts vides dienesta reģionālās vides pārvaldēs (VVD RVP) iesniegtajiem ziņojumiem. Neapsaimniekotā iepakojuma daudzums tika novērtēts izmantojot datus par neregenerētā izlietotā iepakojuma apglabāšanas apjomiem atkritumu poligonos. Tika izmantoti rezultāti no SIA „Ekoloģisko Sistēmu institūts” 2004. un 2005. gadā veiktā pētījuma (kurš diemžēl ir jaunākais šāda veida pētījums Latvijā) par izlietotā iepakojuma faktisko apjomu un sastāvu procentos pēc masas kopējā atkritumu plūsmā. Iegūtie rezultāti (36% no kopējās atkritumu plūsmas) tika attiecināti uz visu valsts teritoriju, pamatojoties uz Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras sagatavotajos ziņojumos „Pārskats par atkritumu izgāztuvēm” 2006. un 2007. gadā apkopoto informāciju. No atkritumu apglabāšanas poligonos noglabātajiem atkritumu daudzumiem tika atņemts neregenerētā izlietotā iepakojuma daudzums (dati no Valsts vides dienesta reģionālajās vides pārvaldēs un Vides pārraudzības valsts birojā iesniegtajiem ziņojumiem).

Lai novērtētu kopējā iepakojuma apjoma izmaiņas valstī, mēs salīdzinājām iegūtos datus par 2006. un 2007. gadu ar datiem par 2004. un 2005. gadu, kas atspoguļoti ziņojumos „Statistiskie ziņojumi par 2004. un 2005. gados radītā iepakojuma veidiem un resursu atgūšanas apjomiem Latvijas Republikā atbilstoši Eiropas Komisijas lēmumam 2005/270/EK”. Šis salīdzinājums parādīts 4.1. attēlā, kur redzams, ka kopējais valstī radītā iepakojuma daudzums katru gadu ir vienmērīgi pieaudzis no 238000 tonnām 2004. gadā līdz 330000 tonnām 2007. gadā. Lielākoties šis pieaugums radies apsaimniekotāju pārziņā esošā iepakojuma daudzuma palielināšanās rezultātā.

Latvijā radītā un ievestā iepakojuma apsaimniekošanas sadalījums

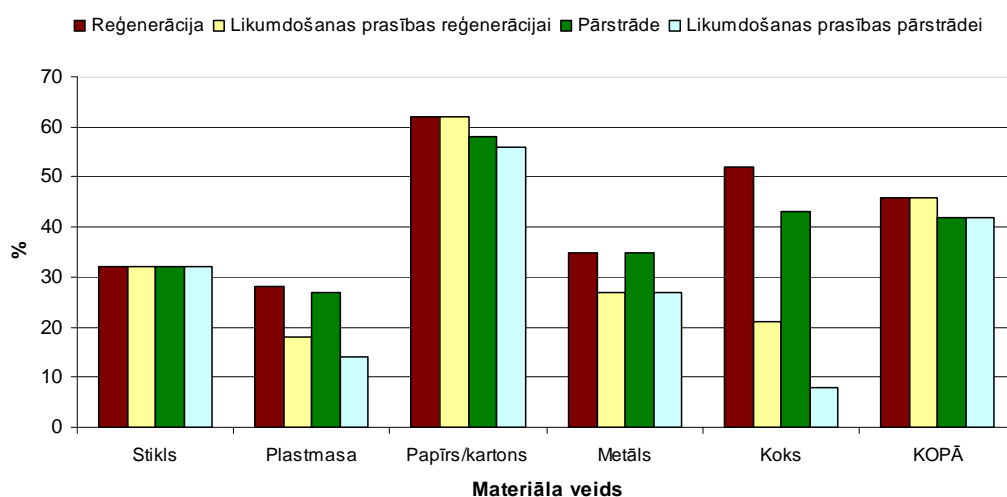

4.1. attēls

Pozitīvi, ka vērojams neapsaimniekotā, jeb „melnā” iepakojuma daudzuma samazinājums apskatītajā laika periodā. Šāds samazinājums kalpo kā indikators veiksmīgai brīvprātīgās izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmas realizācijai valstī, norādot uz to, ka valsts īstenotā DRN politika šajā jomā funkcionē efektīvi un arvien vairāk uzņēmumu izvēlas pievienoties apsaimniekošanas organizācijām, nevis maksāt nodokli, kura likme ar katru gadu palielinās. Arī individuāli apsaimniekotā iepakojuma sektorā apsaimniekotais iepakojuma daudzums ir samazinājies (it īpaši salīdzinot ar 2004. gadu), kas tikai apstiprina jau minēto secinājumu.

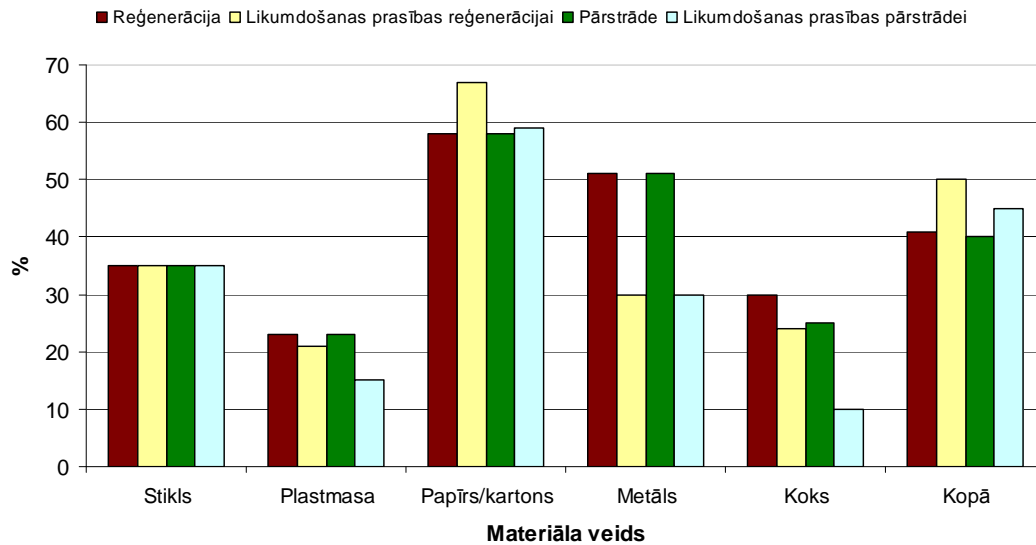
Novērtējot kopējos izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas rādītājus valstī nākas secināt, ka ja 2006. gadā vēl izvirzītie pārstrādes un reģenerācijas mērķi tiek sasniegti, tad 2007. gadā atsevišķās pozīcijās tos izpildīt vairs neizdodas (4.2. un 4.3 attēls). Iespējamais risinājums šai problēmai būtu turpmākajos gados noteikt paaugstinātas pārstrādes un reģenerācijas normas (Vides ministrija jau ir sagatavojusi grozījumus attiecīgajos Ministru kabineta noteikumos).

Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas rādītāji 2006. gadā

4.2. attēls

Izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas rādītāji 2007. gadā

4.3 attēls

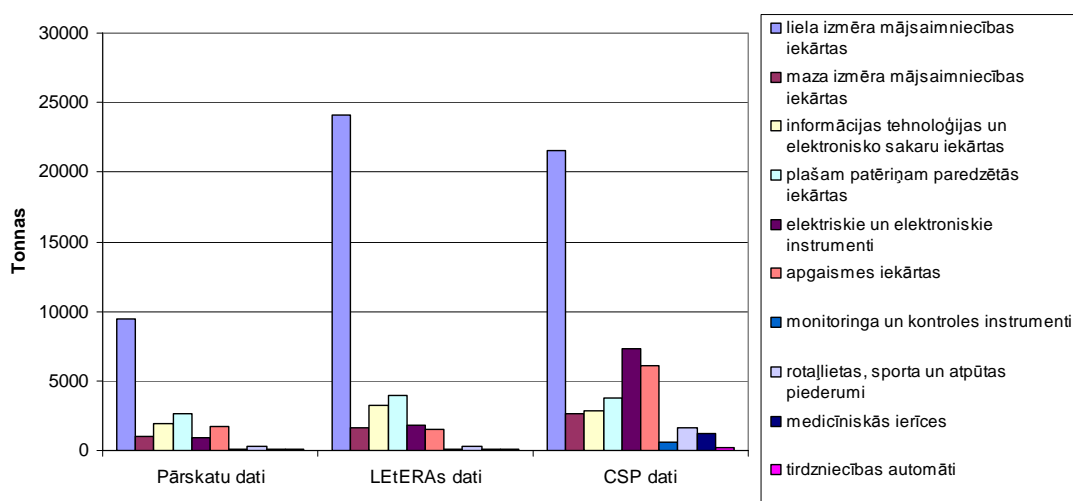
2006. gadā vairāki materiālu veidi (stikls, papīrs/kartons), kā arī kopējais pārstrādes un reģenerācijas apjoms tiek izpildīts precīzi noteikto prasību robežās, bet metāla un koka pārstrādes un reģenerācijas apjomi ievērojami pārsniedza noteiktās prasības. Taču 2007. gadā, prasībām paaugstinoties, bet faktiskajiem pārstrādes un reģenerācijas apjomiem tik strauji nepieaugot, pārstrādes un reģenerācijas prasības netika izpildītas tādiem materiālu veidiem kā papīrs/kartons, kā arī attiecībā uz kopējo izlietoto iepakojumu. Pie tam dažiem materiālu veidiem, kur šīs prasības tiek izpildītas, tomēr reģenerācijas procentuālie apjomi ir samazinājušies. Piemēram, plastmasai no 29% (2006) līdz 22% (2007) un kokam no 51% (2006) līdz 30% (2007).

5. Kopējā 2006. un 2007. gadā valstī ievesto elektrisko un elektronisko iekārtu apjoma un EEI apsaimniekošanas sistēmas novērtējums

Elektrisko un elektronisko iekārtu (EEI) DRN atbrīvojumu piešķiršanas sistēma Latvijā sāka darboties tikai ar 2006. gada 1. jūliju, tāpēc nav iespējams izdarīt secinājumus par apsaimniekojamo iekārtu daudzuma izmaiņu tendencēm vairāku gadu garumā, jo informācija ir pieejama tikai par pusotru gadu ilgu laika posmu. Novērtējot kopējo valstī esošo EEI daudzumu mēs apkopojām un salīdzinājām datus no trim dažādiem avotiem – apsaimniekotāju iesniegtajiem gada pārskatiem, LEtERAs sniegtajiem pārskatiem par visiem EEI ražotājiem Latvijā, kā arī datiem no Centrālās Statistikas pārvaldes (CSP), kuri tika pieprasīti un apkopoti vadoties pēc MK noteikumos Nr.404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju” (19.06.07.) minētajiem kombinētās nomenklatūras kodiem.

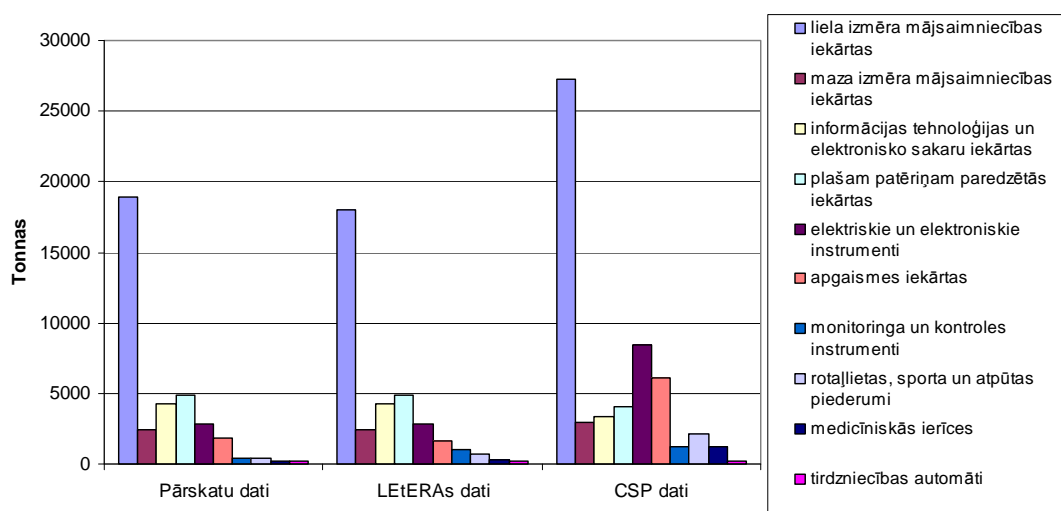
Teorētiski vislielākajiem apjomam vajadzētu būt pēc CSP datiem, jo tajos parādās viss valstī ievestais EEI daudzums, tam sekojot LEtERAs pārskatos esošajiem datiem, kuros jābūt informācijai par visiem EEI ražotājiem, kuri ir reģistrējušies, neatkarīgi no tā vai tie ir iesaistījušies kādā apsaimniekošanas organizācijā vai nē un, visbeidzot, pēc apsaimniekotāju sniegto datu kopsavilkumu, kur parādās to EEI ražotāju ievesto iekārtu apjomi, kuri ir kļuvuši par kāda no apsaimniekotāju līgumpartneriem. Tomēr iegūtie rezultāti vairākās kategorijās stipri atšķiras no šī teorētiskā sakārtojuma, kā redzams 5. 1 un 5. 2 attēlos.

Latvijā ievesto un tirgū novietoto EEI apjomu salīdzinājums 2006. gadā

5.1 attēls

Latvijā ievesto un tirgū novietoto EEI apjomu salīdzinājums 2007. gadā

5.2 attēls

Kā redzams, vislielākās atšķirības rodas salīdzinot CSP datus ar apsaimniekotāju sniegtajām ziņām. Šāda situācija ir zināmā mērā likumsakarīga, jo apsaimniekotāju pārziņā, visticamāk, nekad nenonāks 100 % no valstī ievestajām iekārtām. Tomēr pat ņemot vērā šo apstākli, atšķirības kopējā ievestā EEI daudzuma ziņā ir visai ievērojamas – saskaņā ar pārskatu datiem apsaimniekotāju pārziņā bija aptuveni 36,5 tūkstoši tonnu, bet valstī kopumā tika ievestas vairāk kā 57 tūkstoši tonnas, tātad apsaimniekošanas organizāciju pārziņā 2007. gadā bija ~64% no kopējā ievesto EEI pēc masas. Šis īpatsvars patreiz nav īpaši augsts, taču, salīdzinot to ar izlietotā iepakojuma vākšanas sistēmu, piemēram, 2004. gadā, kad tās pārziņā bija tikai ~60% no valstī esošā iepakojuma apjoma, bet 2007. gadā tie bija jau aptuveni 85%, var teikt, ka arī EEI apsaimniekošanas sistēmas veic savu normālo attīstības gaitu un dažu tuvāko gadu laikā aizvien vairāk uzņēmumu izvēlēsies tajās iesaistīties. Jāpiemin arī fakts, ka CSP dati nevar būt 100% salīdzināmi ar pārskatu un LEtERAs datiem, jo daļa no norādītā daudzuma Latvijā nonāk tranzītā un var tikt ievesta un izvesta no valsts dažādos atskaišu sniegšanas periodos, taču jebkurā gadījumā šie dati var kalpot kā indikators.

Neviennozīmīga situācija parādās arī salīdzinot apsaimniekotāju sniegto pārskatu datus ar LEtERAs apkopoto informāciju. Kā jau minēts, teorētiski LEtERAs datiem visās pozīcijās (pārziņā esošais, savāktais un pārstrādātais EEI apjoms) būtu jābūt vai nu vienādam, vai, visticamāk, augstākam nekā apsaimniekotāju norādītajiem. Tomēr 2007. gadā vairākās kategorijās apsaimniekotāju uzrādītie apjomi ir augstāki gan pārziņā esošā, gan savāktā, gan arī pārstrādātā apjoma ziņā. Īpaši izteikti aprakstītā situācija izveidojusies 1. kategorijā (liela izmēra mājsaimniecības iekārtas), kur apsaimniekotāju norādītais uzņēmumu tirgū novietotais daudzums ir par ~ 930 tonnām lielāks, nekā tas ir saskaņā ar LEtERAs pārskatā norādīto visu Latvijas ražotāju tirgū novietoto apjomu. Uz kopējā valstī esošā EEI apjoma fona šis daudzums nav ļoti liels, taču, pieņemot, ka vidēji viena šāda iekārta sver aptuveni 60 kg, var secināt, ka atšķirība pēc iekārtu skaita ir 15,5 tūkstoši preču vienību – un šis skaitlis jau ir ievērojams. Paradokss ir fakts, ka šajā pat kategorijā apsaimniekotāju savāktais daudzums tomēr ir par ~25 tonnām mazāks nekā LEtERAs pārskatos uzrādītais daudzums,

taču pārstrādātais – atkal par aptuveni šādu pat skaitli mazāks. Līdzīga situācija, tikai nedaudz mazākos apjomos (pēc svara) vērojama attiecībā arī uz atsevišķām citām kategorijām (plaša patēriņa iekārtas, monitoringa un kontroles instrumenti, tirdzniecības automāti). Zināmā mērā analogiska aina paveras arī salīdzinot LETERAs datus ar informāciju no Valsts statistiskā pārskata „Nr.3 – Pārskats par atkritumiem”. Datu atlasei no Valsts statistisko pārskatu „Nr.3 – Pārskats par atkritumiem” ir izmantots savāktais EEI atkritumu daudzums atbilstoši (08.2 - Nolietotas elektriskās un elektroniskās iekārtas klasifikācijai + 200121 kods (gāzizlādes spuldzes))

5.1. tabula

	Nr.3 – Pārskats par atkritumiem					LETERA dati		
	Savākts bīstamās EEI (t)	Savākts nebīstamās EEI (t)	Pārstrādātais Latvijā (t)	Uzkrāts beigās (t)	Pārstrādēti eksportēti (t)	Savāktas EEI (t)	Apstrādāts Latvijā (t)	Apstrādei eksportēti (t)
2006	664,79	934,24	144,23	1442,07	-	1965,9	1481,87	385,912
2007	3022,16	2586,92	2532,43	2230,49	1051,171	6506,9	4637,61	1146,521

Kā redzams 5.1. tabulā, tad par 2006.g. dati nav salīdzināmi, it sevišķi par pārstrādāto EEI atkritumu daudzumu Latvijā. Iespējams, ka darbojas uzņēmumi EEI atkritumu apsaimniekošanā, kuri neatskaitās ar Valsts statistisko pārskatu „Nr.3 – Pārskats par atkritumiem”. Labāka datu sakritība vērojama par 2007. gadu, tomēr LETERA ziņo par daudz lielāku pārstrādi Latvijas teritorijā.

Īpaša situācija ir izveidojusies attiecībā uz apgaismes iekārtām – saskaņā ar MK noteikumos Nr.437 „Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļu samaksas par videi kaitīgām precēm” (26.06.07.) minēto klasifikāciju šī grupa sastāv no divām apakšgrupām – apgaismes iekārtām (izņemot gāzizlādes spuldzes) un dzīvsudrabu saturošajām spuldzēm. Dabas resursu nodokļa likumā norādīts, ka apgaismes iekārtas (izņemot gāzizlādes spuldzes) ir jāuzskaita kilogramos – gluži tāpat kā visas citas EEI grupas. Taču, dzīvsudrabu saturošajām spuldzēm maksājamā DRN likme norādīta par gabalu. Līdz ar to apsaimniekotāji savās atskaitēs šīs kategorijas izdala atsevišķi vadoties pēc 15 kategoriju principa, savukārt LETERa datus apkopo EEI dalot 10 kategorijās, skaitot visas apgaismes ierīces kopā un norādot to daudzumu kilogramos. Rezultātā šie dati nav tieši salīdzināmi.

Jāatzīmē arī, ka daļa no aprakstītajām datu nepilnībām lielākā vai mazākā mērā varētu būt radušās dēļ samērā apjomīgā kombinētās nomenklatūras kodu saraksta, pēc kura uzņēmumiem ir jāvadās identificējot ievestās preces un nosakot vai uz tām ir attiecināms DRN vai nē. Kodu saraksta ideja pati par sevi ir laba - norādot precīzus kodus, uz kuriem attiecināmās preces ir apliekamas ar DRN, ir mēģināts ieviest skaidrību šajā jautājumā. Tomēr jāņem vērā, ka to produktu klāsts, kurš atbilst Atkritumu apsaimniekošanas likumā norādītajai elektrisko un elektronisko iekārtu definīcijai ir visai plašs un visus iespējamus kodus tajā iekļaut ir ļoti sarežģīti. Arī pašā kombinētajā nomenklatūrā regulāri tiek veiktas

izmaiņas, kuru rezultātā vairākām pozīcijām tiek noteikti atšķirīgi kodi nekā iepriekšējā versijā, līdz ar to, jāveic arī atbilstošas izmaiņas attiecīgajos MK noteikumos.

Kā apsaimniekotāji norāda savās intervijās, šādas izmaiņas negatīvi ietekmē uzņēmumu grāmatvedības darbības efektivitāti, jo daudzos gadījumos ievesto preču pavadzīmēs nav norādīti kombinētās nomenklatūras kodi, bet gan tikai preces nosaukums, saīsinājums vai ražotāja piešķirts identifikācijas numurs, kas grāmatvedībai uzliek papildu preču identifikācijas slogu. Rezultātā, darba efektivitātes un taupības nolūkos uzņēmums var izvēlēties ievestās EEI pārskatos apsaimniekotājiem nenorādīt vai norādīt tikai daļu no faktiskā apjoma, kas noved pie jau apskatītajām dažādu avotu datu nesakritībām.

Radušās situācijas efektu, būtu iespējams mazināt veicot papildus izskaidrošanas darbu par esošās sistēmas būtību, īpaši pievēršot uzmanību gadījumiem, ja konkrētais kods nav minēts MK noteikumu pielikumā vai kādai iekārtai šāds kods vispār nav definēts. Efektīvs risinājums būtu nozīmēt kādu personu vai nodaļu no Vides ministrijas vai LVAFAs puses, pie kā neskaidrību gadījumā gan uzņēmumi, gan apsaimniekotāji varētu griezties un kura varētu sniegt ātras un noteiktas atbildes par konkrētām neskaidrām situācijām.

Vēl kāds nozīmīgs aspekts, kas var izraisīt nesakritības apsaimniekotāju un LEtERAs apkopotajos datos ir patreiz esošās atskaišu sniegšanas sistēmas īpatnības. Apsaimniekotājiem faktiski jāveic dubultā atskaišu sniegšana – LEtERai un LVAFai tiek sniegti gandrīz identiski ziņojumi, tikai katrs nedaudz citā laikā. LVAFai sniedzamā atskaite par iepriekšējo ceturksni ir jāsaņem līdz nākamā ceturkšņa 20. datumam, tādējādi dodot tikai 20 dienas laika, lai visi apsaimniekotāju līgumpartneri apkopotu savus datus par tirgū novietoto EEI apjomu, piederību konkrētai kategorijai, utt. un paši apsaimniekotāji no līgumpartneriem (atsevišķiem apsaimniekotājiem tādu ir vairāki simti) saņemto informāciju sastrukturētu noteiktajā ziņojumā. Kā norāda apsaimniekotāju pārstāvji, bieži vien to līgumpartneri kavējas ar atskaišu sniegšanu, kā arī jau pēc to iesniegšanas vēlas veikt tajās labojumus, piemēram, korigējot kādas pamanītas nepilnības. Taču apsaimniekotājiem šāda iespēja nepastāv – to iesniegtās atskaites vairs nav labojamas. Rezultātā var rasties situācija, kad LVAFai ir iesniegti vieni dati, savukārt LEtERai citi, jau korigēti dati un galu galā tas veicina jau aprakstītās nesakritības abu organizāciju pārziņā esošajos datos. Priekšlikums būtu izvērtēt vai tiešām šāda dubultā atskaitīšanās sistēma ir nepieciešama – viena organizācija varētu veikt visas funkcijas, tādējādi novēršot nepieciešamību apsaimniekotājiem sniegt gandrīz identiskas ziņas divām dažādām iestādēm.

Novērtējot kopējos Latvijas EEIA apsaimniekošanas rādītājus, secinājām, ka Direktīvas 2002/96/EK „Par elektronisko un elektrisko iekārtu atkritumiem” prasība līdz 2008. gada 31. decembrim savākt vismaz 4 kg mājsaimniecības EEIA uz vienu iedzīvotāju visdrīzāk netiks izpildīta. 2007. gadā kopumā tika savāktas ~5870 tonnas EEIA, kas atbilst 2,6 kg uz vienu valsts iedzīvotāju. 2008. gadā savāktu iekārtu apjoms vēl nav zināms, taču, pēc apsaimniekotāju pārstāvju intervijās sacītā, visticamāk, šogad savāktais apjoms noteikti būs mazāks nekā tas bija 2007. gadā. Šāda situācija Latvijā izveidojusies galvenokārt pastāvošo specifisko EEI savākšanas un pārstrādes prasību dēļ. Patreiz katram no apsaimniekotājiem ir noteiktas savākšanas un pārstrādes normas, kuras ir jāizpilda atsevišķi attiecībā uz katru no

MK noteikumos Nr.437 „Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļu samaksas par videi kaitīgām precēm” (26.06.07.) minētajām 15 kategorijām. Tomēr šāda pieeja ievērojami ierobežo kopējo savākto iekārtu svaru, kas ir vienīgais Direktīvā 2002/96/EK noteiktais mērķis dalībvalstīm. Aptuveni pusi (~52% 2007. gadā) no kopējā EEI svara veido tieši pirmās divas kategorijas no 15 (liela izmēra mājsaimniecības iekārtas un saldētavas), kuras savākt un pārstrādāt noteiktajā apjomā apsaimniekotājiem parasti nav problēmu. Kā tika noskaidrots intervijās ar apsaimniekotājiem, pēc tam, kad ir izpildītas prasības šajās kategorijās, apsaimniekotāji koncentrējas uz kategorijām, kuru nolietotās iekārtas savākt no iedzīvotājiem ir krietni grūtāk, piemēram, mobilajiem telefoniem. Šāda veida nelielas iekārtas ir ļoti vieglas un dod tikai nelielu procentu no kopējas EEI masas plūsmas. Tajā pat laikā apsaimniekotājiem vairs nav motivācijas vākt papildus liela izmēra iekārtas, kuras varētu palīdzēt izpildīt kopējās savākšanas prasības, kaut arī tādas iespējas pastāv, jo tas sagādā tikai liekas izmaksas un visiem apsaimniekotājiem kā privātiem uzņēmumiem, kuriem nepieciešamas iegūt maksimālus peļņas rādītājus, ir jācīnās konkurences tirgū. Rezultātā kopējais savākto iekārtu daudzums sāk stagnēt un netiek izpildītas Latvijas starptautiskās saistības.

Priekšlikums, kā varētu risināt problēmu ar atsevišķu individuālo kategoriju savākšanas normu sasniegšanu būtu apvienojot vairākas pēc iekārtu specifikācijas līdzīgas kategorijas un, savākšanas nolūkiem izveidojot četras lielākas kategorijas, kā tas pašreiz ir vairākās citās Eiropas valstīs. Šādas apvienotās kategorijas varētu tikt izveidotas apvienojot tās kategorijas, kurām ir līdzīgas pārstrādes tehnoloģijas un savākšanas prasības:

- CRT iekārtas (monitori televizori);
- Gāzislādes spuldzes;
- Freonus saturošās iekārtas;
- „Baltā tehnika” (galvenokārt liela izmēra mājsaimniecības tehnika);
- Visas pārējās iekārtas.

Tādējādi būtu izpildītas Direktīvā noteiktās prasības attiecībā uz atsevišķo kategoriju pārstrādes apjomiem, vienlaikus dodot iespēju vākt un pārstrādāt tās konkrētās iekārtas, kas konkrētajā laikā un apstākļos ir reāli pieejamas.

Viens no priekšlikumiem, ko izteica apsaimniekošanas sistēmas pārstāvji, lai īstenotu kopējās prasības valstij attiecībā uz iekārtu savākšanas apjomiem no viena cilvēka, būtu mainīt pašu EEI apsaimniekošanas sistēmu pamatu, proti, reorganizēt apsaimniekotājus tā, lai tie būtu ražotāju intereses pārstāvošas organizācijas. Ja apsaimniekotājs pārstāv kādu noteiktu EEI ražotāju vai ražotāju grupu, šis ražotājs izvirza mērķus EEI savākšanai un pārstrādei, nosakot noteiktu procentu no tirgū novietotā daudzuma, kurš ir attiecīgi jāapsaimnieko, protams, ņemot vērā normatīvo aktu prasības un nosakot tās par minimālajām. Kā rāda ārvalstu pieredze, šādā sistēmā lielie ražotāji un EEI izplatītāji izvirza pēc iespējas augstākus savākšanas un pārstrādes mērķus, lai parādītu rūpes par saviem saražotajiem produktiem arī pēc to dzīves cikla beigām, protams, nereti izmantojot šo faktu arī mārketinga mērķiem. Rezultātā apsaimniekotājiem rastos motivācija vākt nolietotās iekārtas to maksimāli iespējamajā apjomā, nevis gandrīz grams gramā ar noteiktajām prasībām kā tas ir pašreiz, un mērķis savākt 4 kilogramus mājsaimniecību EEI no viena valsts iedzīvotāja būtu daudz vienkāršāk sasniedzams.

Vienkāršāks un ātrāk ieviešams risinājums gan būtu paaugstināt sistēmām noteiktos savākšanas normatīvus līdz tādām līmenim, kuru izpilde automātiski nodrošinātu jau minētās prasības par 4 kg mājsaimniecību EEI savākšanu no katra iedzīvotāja izpildi. Protams, šāds lēmums rada papildus slodzi uz sistēmām un ir grūti prognozēt vai visas no tām jaunās prasības spēš ievērot.

Efektīvs mehānisms to uzņēmumu kontrolei, kuri nenorāda un neapsaimnieko savas saimnieciskās darbības rezultātā saražotās vai ievestās EEI varētu būt veicot divu dažādu datu bāžu salīdzināšana. Ja, vadoties, pēc eksistējošajiem EEI kombinētās nomenklatūras kodiem tiktu izveidota datubāze ar visiem tiem uzņēmumiem, kas ir klasificējami kā EEI ražotāji un pēc tam šo sarakstu salīdzinātu ar LEtERAs datubāzi, kurā teorētiski būtu jābūt reģistrētiem visiem Latvijas EEI ražotājiem, neatkarīgi no tā vai tie ir iesaistījušies kādā no apsaimniekošanas organizācijā vai nē, tiktu iegūts to uzņēmumu saraksts, kuri vai nu apzināti vai neapzināti nepilda normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz DRN nomaksu par EEI. Rezultātā kļūtu zināms, kādos uzņēmumos VID un VVD jāveic pārbaudes, pastiprinātu vērību piegriežot DRN uzskaitēi.

6. DRN atbrīvojumu par nolietotajiem transportlīdzekļiem piemērošanas sistēmu novērtējums

6.1. Likumdošanas apskats

Nolietoto transportlīdzekļu (NTL) apsaimniekošana tika uzsākta ar 2004.gada 1.maiju, kad stājās spēkā NTL apsaimniekošanas likums. Dabas resursu nodoklis (DRN) attiecībā uz nolietotiem transportlīdzekļiem tika ieviests no 2004.gada 1.oktobra ar attiecīgiem grozījumiem likumā „Par dabas resursu nodokli”.

Dabas resursu nodoklis tiek maksāts, kad reģistrē transportlīdzekļus pirmo reizi Latvijas Republikā. Nodokļa likme kopš tā laika ir nemainīga 22.00 LVL.

Likums arī paredz atbrīvojumu transportlīdzekļu būvētajiem vai to pilnvarotiem pārstāvjiem, kuri izveidojuši un piemēro nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas.

Likums ievieša principu, ka samaksātais nodoklis par transportlīdzekli atmaksājams subsīdiju veidā nolietotu transportlīdzekļu apstrādes uzņēmumiem par savāktajiem (arī savāktajiem atmestajiem nolietotajiem transportlīdzekļiem) un apstrādātajiem transportlīdzekļiem.

Šādā variantā likums darbojās apmēram 1 gadu, jo 2005. gada 15.decembrī tiek pieņemts jauns likums, kas stājās spēkā no 01.01.2006.

Attiecībā uz NTL, likums neievieš būtiskas izmaiņas nodokļa maksātājiem. Taču no 01.01.2007 likums atceļ subsīdijas nolietotu transportlīdzekļu apstrādes komercsabiedrībai.

2008.gada 8.maija Dabas resursa likuma grozījumi nosaka, ka Vides ministrijas pienākumi attiecībā uz NTL apsaimniekošanu tiek nodoti normatīvajos aktos noteiktai Vides ministrijas padotībā esošai iestādei. 2008.gada 17.jūnija MK noteikumi Nr. 450 nosaka pienākumus Latvijas Vides aizsardzības fondam.

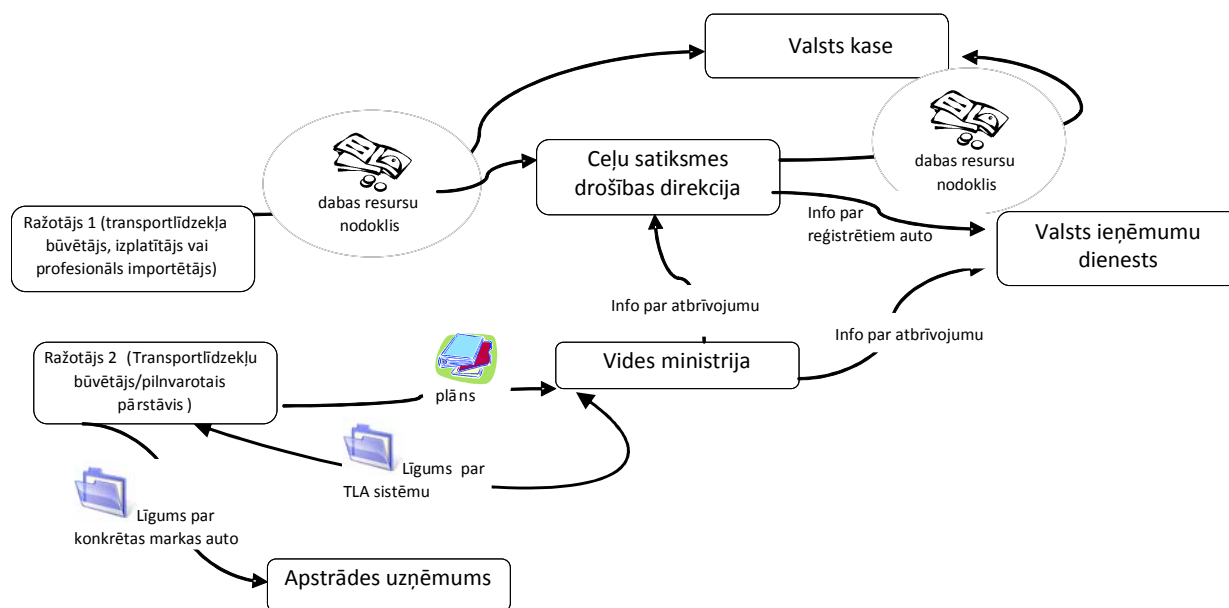
Lai precizētu NTL apsaimniekošanas sistēmas ieviešanas mehānismu, ir izdoti Ministru kabineta noteikumi. MK noteikumi Nr. 555 „Par dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtību” (*stājās spēkā ar 2004.gada 1.jūliju*) noteica NTL nodokļa maksāšanas kārtību. Nodokļa atmaksāšanas normatīvus un kārtību, kādā samaksātais nodoklis par transportlīdzekli atmaksājams (subsīdiju veidā) nolietotu transportlīdzekļu apstrādes uzņēmumiem un kārtību, kādā no nodokļa par transportlīdzekļiem atbrīvo transportlīdzekļu būvētajus vai to pilnvarotos pārstāvjus Ministru kabinets pieņēma 2004. gada 27.novembrī (grozījumu MK noteikumos, Nr. 555 jeb Noteikumi nr. 930). Tādējādi praksē reāli NTL apsaimniekošanas sistēmu par atbrīvojumu no dabas resursa nodokli varēja sākt ieviest tikai no 2005.gada.

Lai gan jauns dabas resursu nodokļa likums tika pieņemts 01.01.2006, tad MK noteikumi Nr. 555 ir spēkā līdz 2006.gada 1.jūlijam, kad tiek pieņemti jauni noteikumi Nr. 503 Noteikumi par dabas resursu nodokļa maksāšanas un atmaksāšanas kārtību par transportlīdzekļiem un par kārtību, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par transportlīdzekļiem, kas ir spēkā līdz 2008.gada 1.jūlijam.

6.2. DRN maksāšanas kārtība un kontrole

Ražotājs, kā arī jebkura persona, kas importē transportlīdzekļus, pirms transportlīdzekļa pirmās pastāvīgās reģistrācijas Latvijā par katru transportlīdzekli maksā dabas resursu nodokli saskaņā ar likumu "Par dabas resursu nodokli". (NTL likums, 8.panta 1.daļa)

Transportlīdzekļu būvētājs vai tā pilnvarots pārstāvis (nr.2), ja tas noslēdzis attiecīgus līgumus ar apstrādes uzņēmumiem, var noslēgt līgumu ar Vides ministriju par nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas izveidi un tās piemērošanu, paredzot nodrošināt transportlīdzekļu pieņemšanu/apstrādi, tad tas var saņemt atbrīvojumu no dabas resursu nodokļa samaksas par transportlīdzekļiem. (NTL likums, 8.panta 2.daļa).

6.1. attēls DRN par NTL maksāšanas kārtība.

Nodokļa iemaksu kontroli, uzskaiti, piedziņu un sadali veic Valsts ieņēmumu dienests. Informācija par samaksāto nodokli tiek apkopota gan Ceļu satiksmes drošības direkcijā, gan Valsts ieņēmumu dienestā.

Dabas resursu nodoklim ir piešķirts atsevišķs budžeta ieņēmumu klasifikators – 1.9; 5.5.3.7 Dabas resursu nodoklis par pirmo reizi Latvijas Republikā reģistrētiem transportlīdzekļiem.

CSDD līdz ceturksnim sekojošā nākamā mēneša 5.datumam elektroniskā veidā nosūta Valsts ieņēmumu dienestam informāciju par iepriekšējā ceturksnī pirmo reizi Latvijā pastāvīgi reģistrētajiem transportlīdzekļiem.

Pēc tam, kad pieņemts lēmums par atbrīvošanu no nodokļa, Vides ministrija rakstveidā informē Valsts ieņēmumu dienesta teritoriālo iestādi un Ceļu satiksmes drošības direkciju un sniedz tām nepieciešamās ziņas.

Saskaņā ar likumdošanu, Vides ministrija, tās padotībā esošās iestādes un Valsts ieņēmumu dienests sadarbojas šā likuma īstenošanā un regulāri apmainās ar informāciju un datiem, kas saistīti ar nodokli un tā piemērošanu.

Pamat kontroles formula

- CSDD reģistrēto transportlīdzekļu skaits = Vides ministrijas atbrīvojuma skaitam un Valsts kases maksājumiem.

Gads	CSDD pirmo reiz reģistrēto TL skaits	Iespējamie budžeta ieņēmumi	VIDM atbrīvojumi
2005	69 704	1 533 488	-
2006	97 399	2 142 778	-
2007	107 003	2 354 066	21 pilnvarotais pārstāvis;

2008.gada 24.oktobra sanāksmes laikā tika diskutēts, ka informācijas apmaiņa starp Vides ministriju un Valsts ieņēmumu dienestu nepastāv un ka Vides ministrijas rīcībā nav precīzas informācijas par to cik daudz budžetā tiek ieskaitīt resursi saistībā ar NTL apsaimniekošanu.

Biedrība „Baltijas Vides Forums” nosūtīja elektroniski jautājumu VID, taču saņemtā atbilde nesniedza nepieciešamo informāciju.

Atbrīvojums no NTL dabas resursa nodokli

Ministru kabineta 2004.gada 29.jūnija noteikumos Nr.555 “Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība” (grozījumi, kas stājas spēkā 27.11.2004) ir noteikts kā saņemams atbrīvojums no nodokļa par transportlīdzekli.

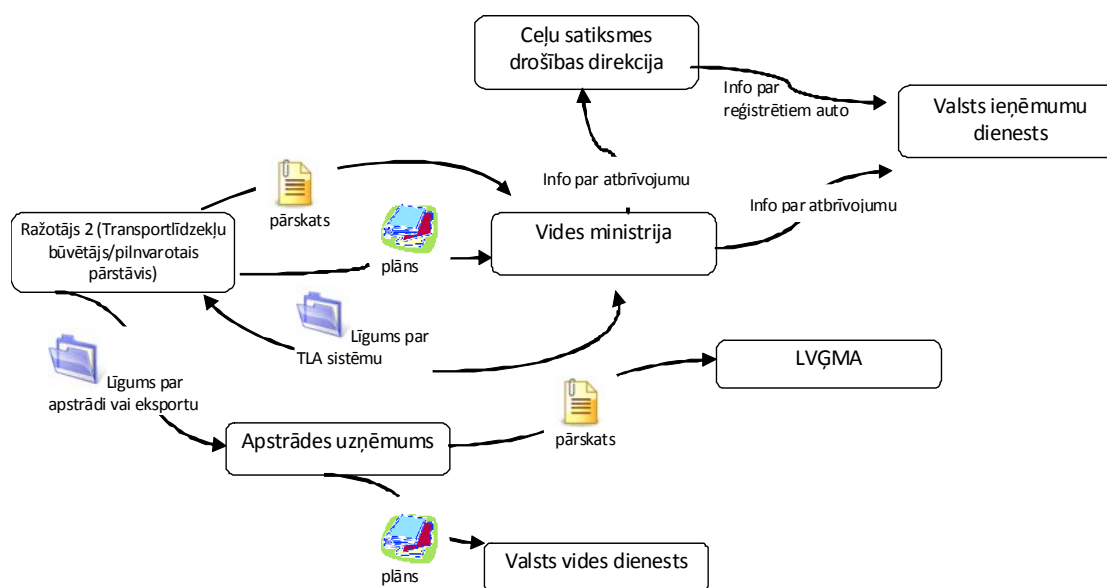
No 2006.gada 1.jūlija -2008.gada 30. jūlijam bija jāievēro MK noteikumi Nr. 503 „Noteikumi par dabas resursu nodokļa maksāšanas un atmaksāšanas kārtību par transportlīdzekļiem un par kārtību, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par transportlīdzekļiem”.

Galveni soļi un pienākumi NTL dabas resursa nodokļa atbrīvojuma saņemšanai:

1. Transportlīdzekļu būvētājs vai tā pilnvarotais pārstāvis iesniedz Vides ministrijā iesniegumu, NTL apsaimniekošanas plānu pieciem gadiem, līgumu/s vai nodomu protokolu/us par NTL apstrādi vai eksportu, Latvijas pilnvaroto autotirgotāju asociācijas apstiprinājumu par konkrētās markas transportlīdzekļa būvētāja pārstāvniecības pilnvarām Latvijā.
2. Vides ministrija pēc dokumentu saņemšanas nosūta tos Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas padomei, kura iesniedz Vides ministrijā pamatotu ieteikumu par nodokļa atbrīvojuma piemērošanu. Vides ministrija pēc padomes ieteikuma saņemšanas piecu darbdienu laikā pieņem lēmumu par nodokļa atbrīvojuma piemērošanu vai par atteikumu piemērot nodokļa atbrīvojumu.

3. Ja pieņemts lēmums par nodokļa atbrīvojuma piemērošanu, Vides ministrija ar transportlīdzekļu būvētāju vai tā pilnvaroto pārstāvi noslēdz līgumu par nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas izveidi un piemērošanu. Vides ministrija līguma kopiju (līdz 01.07.2006) nosūta/rakstiski informē (no 01.07.2006) Valsts ieņēmumu dienestu un Ceļu satiksmes drošības direkciju.
4. Transportlīdzekļu būvētājs vai tā pilnvarotais pārstāvis, kuram piemēro nodokļa atbrīvojumu, katru gadu līdz 1.februārim iesniedz Vides ministrijā detalizētu pārskatu par plāna īstenošanas gaitu un savāko, apstrādāto un pārstrādāto nolietoto transportlīdzekļu apjomu iepriekšējā kalendāra gadā.

MK noteikumi Nr. 503 precizē galvenos soļus un pienākumus, nosakot termiņus atbrīvojuma saņemšanas procedūrai, kā arī iesniedzamo dokumentu saturu.

6.2. attēls DRN par NTL atbrīvojuma saņemšanas shēma

Saskaņā ar informāciju, kas tika iedota biedrībai „Baltijas Vides Forums” šī projekta uzdevumu izpildei, tad Vides ministrija laika periodā no 2005.gada līdz 2007.gadam ir noslēgusi līgumus ar 21 komersantu, kas pārstāv transportlīdzekļu būvētājus Latvijā.

Analizējot noslēgtos apsaimniekošanas plānus, ir vērojamas kopējas iezīmes:

- Lai gan apsaimniekošanas plāni ir noslēgti jau no 2005.gada, tad atbildība par NTL apstrādi ir tikai kopš 2007.gada. Tas nozīmē, ka praktiski transportlīdzekļu būvētāju pilnvarotie pārstāvjiem ir dots pārejas periods, kas īsti nav atrunāts ne Eiropas, ne Latvijas likumdošanā.
- Saskaņā ar 2004. gada MK noteikumiem Nr. 930 „Grozījumi Ministru kabineta 2004.gada 29.jūnija noteikumos Nr.555 “Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība”” 78.¹ 2. Punktu tiek pieprasīts nolietotu transportlīdzekļu ap-

saimniekošanas sistēmas izveides un īstenošanas plāns turpmākajiem pieciem gadiem. Arī 2006.gada MK noteikumi Nr. 2006 (punkts 12.2) nosaka plāna nepieciešamību 5 gadiem. Kā redzams no 4.1. tabulas, tad šis likumdošanas punkts ne vienmēr ir ievērots.

- Apsaimniekošanas plāni nerada priekšstatu uz kādiem kritērijiem tiek noteikti NTL apjomi, kuru apstrādi ir jānodrošina šiem komersantiem. Plānoto NTL apstrādāto skaits attiecībā pret plānoto pārdoto automašīnu skaits lielākai daļai komersantu ir ļoti nenozīmīgs. (skatīt 4.2. tabulu). Aptaujātie trīs lielākie transportlīdzekļu būvētāju pilnvarotie pārstāvji norādīja, ka plānoto NTL skaits tiek rēķināts procentuāli vai nu no Latvijā esošo attiecīgo markas auto skaita vai no pārdotā auto skaita.
- Noslēgtie līgumi ar NTL apstrādes uzņēmumiem ir viena no Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas izveides un īstenošanas plāna sastāvdaļām. Pieejamo plānu analīze rāda, ka līgumi tiek slēgti ar diviem apstrādes uzņēmumiem: SIA „Rimars” un SIA „Autopārstrāde”. Intervijās tiek norādīts, ka izvēle starp apstrādes uzņēmumiem ir neliela. Šie divi uzņēmumi ir tie, kas ir izrādījuši vēlmi sadarboties un to izvēli ir ieteikuši citi kolēģi.

Tabula 6.1. Noslēgtie līgumi par NTL apsaimniekošanu un plānotie NTL apstrādāšanas apjomi.

	Komersants	Marka	Līguma periods	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.	BM auto	BMW, Alpina, Mini	09.2007-12.2012	-	-	-	45	50	55	55	55
2.	Moller Auto Baltic	Audi	01.01.2007-31.12.2011	-	-	7	10	13	16	23	
3.	Veho	Citroen	01.01.2007-31.12.2010	-	-	100	100	100	100		
4.	Auto Italia	Fiat, Alfa Romeo	01.01.2007-31.12.2011	-	-	200	230	250	280	300	
5.	Bensons auto	Honda	16.11.2005-15.11.2010	-	-	5	10	15	20		
6.	Skandi motors	Hyundai	19.10.2005-18.10.2010	-	-	3	5	7	6		
7.	Gross auto grupa	Kia	01.11.2005-31.10.2010	-	-	4	5	7	5		
8.	Inchcape Motors Finland	Mazda, Jaguar	18.12.2006-17.12.2011	-	-	1135	1340	1550	1760	1870	
9.	Domenikss	Mercedes, KIA	01.01.2007-31.12.2011	-	-	50	80	100	120	140	
10.	Skandi auto	Mitsubishi	26.09.2005-25.09.2010	-	-	4	6	8	6		
11.	Aura Auto	Mitsubishi	01.2006-01.2011	-	-	40	50	60	100	120	
12.	Motorcentrs	Nissan	09.2007-12.2012	-	-	-	30	35	37	40	42
13.	Norde	Nissan	07.2006-01.2009	-	-	270	320	380	450	500	
14.	Adam auto	Opel, Chevrolet	23.12.2005-22.12.2010	-	-	30	47	59	70		
15.	Lauva auto	Peugeot	25.07.2005-24.07.2010	-	-	35	40	55	35		
16.	Eiro-Auto	Renault, Dacia	08.08.2005-07.08.2010	-	-	10	20	30	70		

17.	Mūsa motors	Renault, Volvo, Dacia	10.2006-01.2012	-	-	45	50	55	55	55	
18.	Autofavorits	Ssangyong	11.2006-01.2001	-	-	120	150	200	240	300	
19.	Karlo motors	Škoda	05.2005-01.2009	-	-	5	7	10			
20.	Auto Īle& Herbst	Volkswagen	25.04.2006-24.04.2001	-	-	3	5	7	6	3	
21.	Auto Group Baltic	Volkswagen	01.09.2006-31.12.2011	-	-	7	10	13	16	23	

Tabula 6.2. Plānotie NTL apstrādāšanas apjomi un plānotie pārdošanas apjomi 2007.gadā (datu avots: komersantu apsaimniekošanas plāni).

	Komersants	Marka	Plānotais apstrādātais transportlīdzekļu skaits	Plānotais pārdotais transportlīdzekļu skaits
1.	BM auto	BMW, Alpina, Mini	-	250+2+9
2.	Moller Auto Baltic	Audi	7	555
3.	Veho	Citroen	100	1400
4.	Auto Italia	Fiat, Alfa Romeo	200	494+56
5.	Bensons auto	Honda	5	1100
6.	Skandi motors	Hyundai	3	1000
7.	Gross auto grupa	Kia	4	390
8.	Inchcape Motors Finland	Mazda, Jaguar	1135	1100+35
9.	Domenikss	Mercedes, KIA	50	884+500
10.	Skandi auto	Mitsubishi	4	1000
11.	Aura Auto	Mitsubishi	40	450
12.	Motorcentrs	Nissan	-	140
13.	Norde	Nissan	270	270
14.	Adam auto	Opel, Chevrolet	30	770+400
15.	Lauva auto	Peugeot	35	1000
16.	Eiro-Auto	Renault, Dacia	10	990+500
17.	Mūsa motors	Renault, Volvo, Dacia	45	900+300+150
18.	Autofavorits	Ssangyong	120	120
19.	Karlo motors	Škoda	5	835
20.	Auto Īle& Herbst	Volkswagen	3	850
21.	Auto Group Baltic	Volkswagen	7	1950

6.3. DRN un NTL apsaimniekošanas sistēmas mērķi

Dabas resursa nodokļa mērķis attiecībā uz transportlīdzekļiem ir veicināt nolietotu transportlīdzekļu un to materiālu, detaļu un vielu otrreizēju izmantošanu, reģenerāciju un pārstrādi.

Reģenerācijas un pārstrādes normas saskaņā ar 2004.gada 6.aprīļa MK noteikumiem Nr. 243 „Prasības nolietotu transportlīdzekļu pārstrādei un vides prasības apstrādes uzņēmumiem” ir jāpilda:

- apstrādes uzņēmumiem;
- ražotājiem, nolietotu transportlīdzekļu savākšanas un apstrādes uzņēmumiem, kā arī transportlīdzekļu apdrošināšanas uzņēmumiem ja tie savstarpēji vienojušies par kopīgiem pasākumiem pārstrādes normu sasniegšanā;
- transportlīdzekļu būvētājiem vai tā pilnvarots pārstāvjiem, ja tas ir izveidojis nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmu vai noslēdzis līgumus ar apstrādes uzņēmumiem, kā arī noslēdzis līgumu ar Vides ministriju.

Noteiktās reģenerācijas un pārstrādes normas no 01.01.2006 nosaka:

- nolietotu transportlīdzekļu sastāvdaļu un materiālu otrreizēju izmantošanu un pārstrādi gadā vismaz 85 % apmērā no nolietotu transportlīdzekļu vidējās pašmasas;
- nolietotu transportlīdzekļu sastāvdaļu un materiālu otrreizēju izmantošanu un reģenerāciju gadā vismaz 80 % apmērā no nolietotu transportlīdzekļu vidējās pašmasas;
- sastāvdaļas un materiālus transportlīdzekļiem, kas ražoti pirms 1980.gada 1.janvāra, vismaz 75 % apmērā otrreizējai izmantošanai un pārstrādei un vismaz 70 % otrreizējai izmantošanai un reģenerācijai;

6.4. NTL apsaimniekošanas sistēmas mērķu izpilde

NTL apsaimniekošanas sistēma ir balstīta uz to, ka transportlīdzekļa īpašnieks nodrošina, lai jebkurš tā īpašumā esošs nolietots transportlīdzeklis tiktu nodots apstrādes uzņēmumam. Pieņemot transportlīdzekli, apstrādes uzņēmums transportlīdzekļa īpašniekam izsniedz transportlīdzekļa likvidācijas sertifikātu.

2004.gada 6.aprīļa MK noteikumi Nr. 241 „Nolietota transportlīdzekļa likvidācijas sertifikāta aizpildīšanas un izsniegšanas kārtība” nosaka, ka :

1. Ceļu satiksmes un drošības direkcija (CSDD) izgatavo un izsniedz apstrādes uzņēmumam likvidācijas sertifikātu veidlapas, kas ir stingrās uzskaites dokuments, kura viens komplekts sastāv no trim eksemplāriem.
2. Pirmo eksemplāru apstrādes uzņēmums izsniedz nolietotā transportlīdzekļa īpašniekam, bet, ja transportlīdzeklis ir atmests, – attiecīgajai pašvaldībai, otro eksemplāru apstrādes uzņēmums ne vēlāk kā vienu mēnesi pēc tā izsniegšanas nodod direkcijā transportlīdzekļa norakstīšanai, bet trešais eksemplārs paliek apstrādes uzņēmuma arhīvā, un to glabā piecus gadus.

Tātad informācija par norakstītiem NTL no diviem atsevišķiem avotiem nonāk CSDD. Auto apstrādes uzņēmums arī veic NTL likvidācijas sertifikātu uzskaiti un par to informē LVĢMA, kas iesniedz ikgadējo pārskatu.

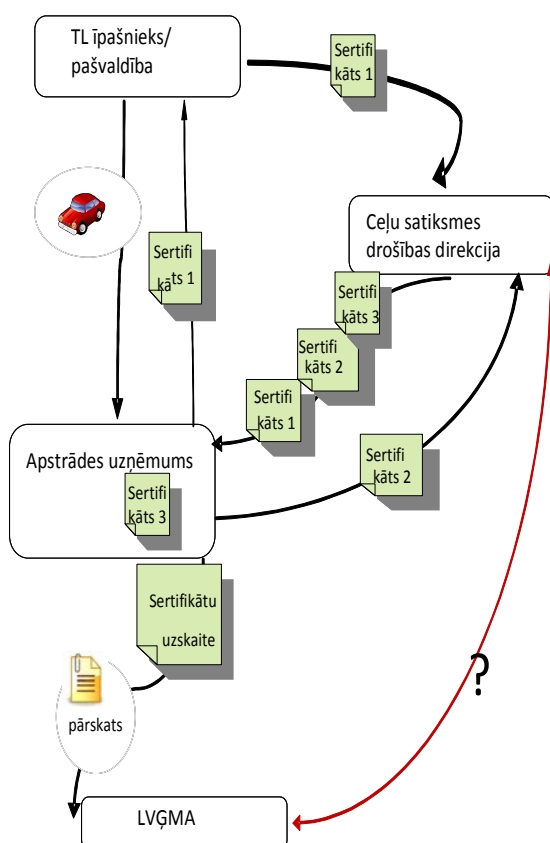
Atkritumu apsaimniekošanas svarīgs jautājums ir vai CSDD norakstīto transportlīdzekļu skaits (likvidācijas sertifikāti) sakrīt ar NTL skaitu, ko apstrādes uzņēmumi norāda iesniegtajos

pārskatos LVĢMA. Skaitļi rāda, ka diemžēl tas nav, lai gan redzama situācijas uzlabošanās (6.3 tabula).

Viens no atšķirības iemesliem ir skaidrojams ar to, ka 2005.gada varēja norakstīt bez likvidācijas sertifikātiem tos auto, kas sen vairs neeksistēja, bet īpašnieks nebija nokārtojis formalitātes. Taču vēlākajos gados, šādai situācijai vairs nebūtu jābūt. Tāpēc būtu svarīgi nodrošināt informācijas sīkāku analīzi uzņēmumu griezumā.

6.3. tabula

Gads	CSDD norakstīto TL skaits	LVĢMA par savāktiem NTL	Starpība	Atšķirību %
2005	10 867	591	10 276	5.4
2006	13 832	6 954	6 878	50.3
2007	18 124	11 852	6 272	65.4

6.3. attēls NTL norakstīšanas shēma

Datu aprites sistēmas analīze jeb pārskati par NTL atkritumu apsaimniekošanu

Pārskatiem jādod priekšstatu par to kā mēs sasniedzam apsaimniekošanas mērķus jeb izpildām apstiprinātos apsaimniekošanas plānus. Saskaņā ar 2004.gada 6.aprīļa MK noteikumiem Nr. 243 Par NTL apsaimniekošanas mērķu sasniegšanu ir atbildīgi gan

apstrādes uzņēmumi, gan ražotāji, gan transportlīdzekļu būvētāji. Taču tālāk īpašās prasības ziņošanai par mērķu sasniegšanu jeb, precīzāk, par apsaimniekošanas plānu izpildi tiek noteiktas tikai divām mērķu grupām:

- apstrādes uzņēmumiem, kuri atskaitās LVĢMA;
- transportlīdzekļu būvētāju pilnvarotajiem pārstāvjiem, kuri noslēguši apsaimniekošanas līgumus ar Vides ministriju, atskaitās LVĢMA.

Apstrādes uzņēmums darbojas saskaņā ar prasībām, kas izvirzītas B kategorijas piesārņojošās darbības uzņēmumiem, kā arī jāievēro specifiskās prasības, kas izvirzītas NTL apstrādes uzņēmumiem. Tāpēc uzņēmumiem ir arī jāievēro pārskatu sniegšanas prasības, kas izvirzītas visos likumdošanas aktos. Tas ir :

- MK noteikumi 243 "Prasības nolietotu transportlīdzekļu pārstrādei un vides prasības apstrādes uzņēmumiem"
- MK noteikumu Nr. 319 „Bīstamo atkritumu uzskaites, identifikācijas, uzglabāšanas, iepakšanas, marķēšanas un pārvadājumu uzskaites kārtība” (B kategorijas atļaujas nosacījumi)
- „Nr.3 Pārskats par atkritumiem” (B kategorijas atļaujas nosacījumi).

NTL apstrādes uzņēmumu pārskata prasības nosaka 2004.gada 6. aprīļa MK noteikumi 243 „Prasības nolietotu transportlīdzekļu pārstrādei un vides prasības apstrādes uzņēmumiem”. Prasības nosaka ziņot par savākto NTL skaitu un kopējo masu, kā arī par detaļu un materiālu otrreizējā izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju. Lai gan atskaites sistēma tika ieviesta kopš 2004.gada 1. maija, tomēr vērā ņemami dati ir tikai par pēdējiem diviem gadiem (2006, 2007). Par iepriekšējiem gadiem atskaitījās tikai daži NTL apstrādes uzņēmumi. Arī pāsakta formas tiek noteiktas ar MK grozījumiem no 20.12.2005.

Tabula 6.4. NTL apstrādes uzņēmumu iesniegto pārskatu dinamika.

	B kategoriju uzņēmumu skaits, kas var veikt NTL apstrādi	Iesniegto pārskatu skaits
2004	23	-
2005	86	14
2006	107	47
2007	120	34

Datu avots: LVĢMA sagatavotie ikgadējie pārskati

Tabula 6.5. NTL savākšanas un apstrādes rādītāji

Veids	Neapstrādāto transportlīdzekļu uzkrājums gada sākumā (gabali)		Savākto transportlīdzekļu skaits gadā (gabali)		Apstrādāto transportlīdzekļu skaits gadā (gabali)		Neapstrādāto transportlīdzekļu atlikums gada beigās (gabali)	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007	2006	2007
No īpašniekiem savāktie	562	1021	6909	10684	6248	10518	1232	1022
No pašvaldībām savāktie	4	9	29	1141	24	1145	9	5

(atmestie)								
No izplatītāja vai ražotāja savāktie	0	3	16	57	16	60	0	0
Kopā:	566	1033	6954	11882	6288	11173	1241	1027

Datu avots: LVĢMA sagatavotie ikgadējie pārskati

Tā kā pārskatus LVĢMA ir iesnieguši mazāk kā puse no šajā atkritumu apsaimniekošanas sektorā esošajiem uzņēmumiem, tad arī likvidācijas sertifikātu skaits, kas tiek apkopots CSDD un LVĢMA nesakrīt.

Uzņēmumi atskaitās arī izmantojot NTL no Valsts statistisko pārskatu „Nr.3 – Pārskats par atkritumiem”. Atkritumu klasifikācijas kods – 160104 - ir jāizmanto tiem B kategorijas uzņēmumiem, kas pārstrādā nolietotus autotransportlīdzekļus. Diemžēl statistika rāda ļoti zemu rādītājus. Lielākā daļa NTL apstrādes uzņēmumu šī veida atskaiti nav iesnieguši.

Tabula 6.6. Uzņēmumi, kas sniedz 3-A atskaiti.

Gads	Uzņēmumu skaits, kas atskaitās ar 3-A par NTL savākšanu	Uzņēmumu skaits, kas atskaitās ar 3-A par NTL pārstrādi
2006	9	6
2007	8	7

Tā kā 2006.gadā NTL apstrādes uzņēmumiem bija jāatskaitās par savākto un apstrādāto NTL skaitu un nevis masu, tad no pārskatiem tieši nevar izvilkt informāciju par to cik pēc masas ir pārstrādāti NTL. Tādējādi no šīm atskaitēm nevar noteikt vai apsaimniekošanas mērķi 2006.gadā ir sasniegti vai nē. To var izdarīt tikai pastarpināti.

MK 17.07.2007. noteikumu nr.499 redakcijā šajā jautājumā ir izdarītas korekcijas, tāpēc jau par 2007.gadu uzņēmumi arī atskaitās par savākto un apstrādāto NTL masu. Tādējādi, ja visi uzņēmumi atskaitītos, tad būtu precīzi zināms šī atkritumu veida apjoms.

Datu kontroles uzlabošanai būtu ieteicams papildināt Ministru kabineta 2004.gada 6.aprīļa noteikumiem Nr.243, 1.pielikumu, uzskaitot, norādot arī konkrētās savāktā NTL pašmasu. Tas palīdzētu, veikt kontroles pārbaudi apkopojot datus tā paša MK noteikuma 2 pielikuma vajadzībai.

Tabula 6.7. NTL savākšanas un apstrādes rādītāji 2007.gadā tonnās

Nr. p.k.	Veids	Neapstrādāto transportlīdzekļu uzkrājums gada sākumā	Gada laikā savāktie transportlīdzekļi	Gada laikā apstrādātie transportlīdzekļi	Neapstrādāto transportlīdzekļu atlikums gada beigās
1.	No īpašniekiem savāktie	853,785	9732,033	9503,771	1089,667
2.	No pašvaldībām savāktie (atmestie)	10,16	1186,428	1189,92	6,668

3.	No ražotāja savāktie	2,7	60,14	62,84	0
	Kopā	866,645	10978,601	10 756,53	1096,335

NTL apstrādes uzņēmumu iesniegtās atskaites par 2007.gadu norāda, ka tiek pārstrādāts apmēram 98 % no gada laikā savāktiem transportlīdzekļiem. Taču šis rādītājs vēl neparāda vai pēc nolietotu transportlīdzekļu sastāvdaļu un materiālu otrreizēju izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju Latvija sasniedz izvirzītās normas.

Par mērķu sasniegšanu var spriest no informācijas, ko uzņēmumi sniedz saskaņā ar MK noteikumu Nr. 243, 3.pielikumu un 4. pielikumu (MK 17.07.2007. noteikumu nr.499 redakcijā). Saskaņā ar 2007.gada pārskatu, demontējot un sasmalcinot ir apstrādātas 10 587 tonnas NTL. Diemžēl te jānorāda, ka atkal nesakrīt kopējie apstrādāto NTL masas skaitļi (pielikums 2) un NTL pārstrādes rādītāji. Analizējot 2007.gada rādītājus ir jāsecina, ka otrreizējo izmantošanu un otrreizējās pārstrādes rādītāji tiek izpildīti 85% apmērā, tas ir, tiek sasniegti NTL apsaimniekošanas sistēmai izvirzītie mērķi attiecībā uz 2006.gadu.

Tabula 6.8. NTL apsaimniekošanas 2007.gada rādītāji (tonnās un %), demontējot un sasmalcinot NTL.

	Otrreizējā izmantošana	Sasmalcināts vai nodots sasmalcināšanai	Otrreizējā pārstrāde	Enerģijas iegūšana	Apglabāt s	Ekspor-tēts otrreizē-jai pārstrād ei	Uzglabāt a frakcija
Demontējot	446	75	1954	198	50	2773	643
Sasmalcinot	-	-	3647	-	-	178	623
Kopā	446	75	5601	198	50	2951	1266
% no kopējās masas	4.2	0.7	52.9	1.8	0.47	27.87	11.97

Analizējot pārskatu prasības, kādas uzņēmumam ir jāsniedz, par atkritumu grupām, ir redzama prasību pārklāšanās:

MK noteikumi 243	Nr.3 Pārskats par atkritumiem – 16 grupa
Akumulatori	160601 - Akumulatori
Šķidrums (izņemot degvielu)	160114 - Šķidrums (izņemot degvielu); Antifrīza šķidrums
Eļļas filtri	160107 - Eļļas filtri
Citi materiāli (izņemot degvielu), kas rodas kaitīgo vielu iznīcināšanas procesā	160121 - Citi materiāli (izņemot degvielu), kas rodas kaitīgo vielu iznīcināšanas procesā
Katalizatori	160807 - Katalizatori
Metāla detaļas	160117 Metāla detaļas

Krāsaino metālu detaļas	160118 Krāsaino metālu detaļas
Riepas	160103 - Riepas
Liela izmēra plastmasas detaļas	160119 - Liela izmēra plastmasas detaļas
Stikls	160120 - Stikls
Citi materiāli, kas rodas demontāžas procesā	160222- Citi materiāli, kas rodas demontāžas procesā
	160112 - Bremžu uzlikas

Transportlīdzekļu būvētājs vai tā pilnvarotais pārstāvis, kuram piemēro nodokļa atbrīvojumu, katru gadu līdz 1.februārim iesniedz Vides ministrijā detalizētu pārskatu par plāna īstenošanas gaitu un savāktu, apstrādātu un pārstrādātu nolietoto transportlīdzekļu apjomu iepriekšējā kalendāra gadā. Šī prasība ir no spēkā no 2004.gada 27.novembra.

2006.gada MK noteikumi Nr. 503 "Noteikumi par dabas resursu nodokļa maksāšanas un atmaksāšanas kārtību par transportlīdzekļiem un par kārtību, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par transportlīdzekļiem" nosaka, ka pārskatā jāiekļauj:

1. savāktu nolietoto transportlīdzekļu skaits un kopējā masa;
2. nolietoto transportlīdzekļu pieņemšanas vai savākšanas sistēmas apraksts;
3. apstrādātu un pārstrādātu nolietoto transportlīdzekļu skaits un kopējā masa.

Tā kā Transportlīdzekļu būvētāju pilnvarotie pārstāvji apņemas apstrādāt NTL tikai no 2007.gada (tabula 6.1.), tad tiek izvērtēti Vides ministrijā iesniegtie 2007.gada pārskati. Te gan ir jāsecina, ka ne visi pārskati iekļauj visu prasīto informāciju. Turklāt, informācija par apstrādātu un pārstrādātu NTL skaitu un masu ir kopija no atskaites, ko sniedzis NTL apstrādes uzņēmums. Šeit parādās situācija, ka ja vienu un to pašu auto marku izplata vairāki pilnvarotie pārstāvji, tad pārskatos parādās vieni un tie paši pārstrādes dati. Piemēram Renault izplata 2 komersanti un abu pārskatu datus ir vienāds savāktu Renault markas NTL skaits, ko savākusi SIA „Auto pārstrāde”.

Jāatzīmē, ka pārskatos novērotā nepilnība arī ir tā, ka netiek pienācīgi aprakstīti ne pieņemšanas un savākšanas sistēmas, ne apstrādātie apjomi.

Iesniegtie pārskati diemžēl nedod pārlicību kā DRN atbrīvojumu saņēmušie uzņēmumi iesaistās apsaimniekošanas sistēmas mērķu sasniegšanā. Aptaujātie trīs lielākie DRN atbrīvojuma saņēmēju atbildes liecina, ka aktīva sadarbība nepastāv.

Lai gan juridiski atbildība par plāna sasniegšanu ir jāuzņemas transportlīdzekļu būvētāju pārstāvjiem, tomēr intervijas parāda, ka praksē tiek uzskatīts, ka pārskata sniegšanā pašam NTL apstrādes uzņēmumam būtu jāsniedz informācija Vides ministrijai, mazāk iesaistot DRN atbrīvojuma saņēmēju. Var secināt, ka izveidotā sistēma ir formāla, lai saņemtu nodokļa atbrīvojumu un nevis sekmētu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanu.

Secinājumi un priekšlikumi

- Dabas resursu nodoklis attiecībā uz NTL ieviests no 2004.gada 1.oktobra. Iespēja saņemt atbrīvojums no dabas resursa nodokļa stājās spēkā 2004.gada 27.novembrī . Pētījuma periodā , kas ir 2006. un 2007.gads, ir notikusi likumdošanas maiņa. Tomēr šī maiņa nav būtiska attiecībā uz iespēju saņemt DRN atbrīvojumu. Svarīgākās izmaiņas attiecas uz apsaimniekošanas plānu un pārskata sniegšanas kārtību.
- Lai gan pirmie DRN atbrīvojumi attiecībā uz NTL apsaimniekošanu tika piešķirti 2005.gadā, tomēr apsaimniekošanas plāni atbildību par apstrādi uzlika sākot no 2007.gada. Dabas resursu nodokli attiecībā uz NTL atbrīvojumu līdz 2008.gada 1.janvārim bija saņēmuši 21 komersanti. 19 no viņiem NTL apstrādi nodrošina no 2007.gadā.
- Tikai trīs komersantu (Inchcape Motors Finland, Norde, un Autofavorits) plānotie apstrādāto NTL apjomi sakrīt ar pārdotiem apjomiem. Lielākā daļa no komersantu plānotiem rādītājiem ir ļoti zemi – zem 10% no pārdotā apjoma. Lai ievērotu vienlīdzības un caurspīdīguma principu attiecībā uz DRN atbrīvojuma piemērošanu būtu nepieciešams noteikt minimālo apjomu, par kuru apsaimniekošanu transportlīdzekļu būvētāju pilnvarotais pārstāvējis Latvijā būtu atbildīgs. Piemēram, ievērojot likumdošanā noteiktos reģenerācijas un pārstrādes procentus.
- NTL atkritumu apsaimniekošanas svarīgs jautājums ir, lai visi NTL nonāktu apstrādei. Tomēr analīze rāda atšķirību skaitļos, ko sniedz CSDD un LVĢMA par norakstītajiem transportlīdzekļiem, kam izsniegti likvidācijas sertifikāti un kuri nonākuši apstrādei. Lai novērstu šīs atšķirības būtu ieteicams salīdzināt CSDD un LVĢMA datus uzņēmuma griezumā un rast tam skaidrojumu. No otras puses ne visi NTL apstrādes uzņēmumi sniedz ikgadējos pārskatus LVĢMA. Lai situāciju uzlabotu būtu jāpiemēro sankcijas tiem apstrādes uzņēmumiem, kas atskaites neiesniedz.
- NTL apstrādes uzņēmumiem ir jāsniedz pārskati gan saskaņā ar prasībām, kas noteiktas apstrādes uzņēmumiem, gan kā piesārņojošo darbību operatoriem. Tā kā lielā mērā ziņošanas prasības pārklājas, tad būtu priekšlikums tās apvienot vienotā ziņošanas formātā, tā lai uzņēmumiem nebūtu jāsniedz viena un tā pati informācija, tikai dažādos formātos un ar dažādiem kodiem. Tas arī traucē datu salīdzināšanu un kontroli.
- Atkritumu reģenerācijas mērķi ir jāsniedz sākot no 2006.gada, janvāra ,t.i., pētāmajā 2006.gadā un 2007.gadā gan apstrādes uzņēmumiem, gan ražotājiem, tai skaitā transportlīdzekļu būvētājiem vai to pilnvaroto pārstāvjiem. Diemžēl tikai 2007.gada NTL apstrādes sagatavotie pārskati dod zināmu priekšstatu par mērķu sasniegšanu. Iesniegtie pārskatu rezultāti norāda, ka Latvijā mērķi varētu tikt sasniegti. Tomēr bažas māj, ka ļoti maz uzņēmumi sniedz atskaites un ka pastāv liela nesakritība starp CSDD likvidācijas sertifikācijas datiem un LVĢMA apkopotiem datiem.
- Informācijas kontroles uzlabošanai būtu ieteicams papildināt Ministru kabineta 2004.gada 6.aprīļa noteikumiem Nr.243, 1.pielikumu, uzskaitot, norādot arī konkrētās savāktā NTL pašmasu. Tas palīdzētu, veikt kontroles pārbaudi apkopojot datus tā paša MK noteikuma 2 pielikuma vajadzībai.
- DRN atbrīvojumu saņēmušie transportlīdzekļu būvētāji gada pārskati ir nepilnīgi. Pievienotās kopijas no NTL apstrādes uzņēmumu rezultātiem rāda pārstrādāto NTL skaitu dublēšanos.

- Gan transportlīdzekļu būvētāju pilnvaroto pārstāvju izstrādātie apsaimniekošanas plāni un atskaites, gan veiktās aptaujas rezultāti rāda, ka DRN par NTL tiek tomēr uzskatīts kā fiskāls instruments un nevis kalpo NTL apsaimniekošanas sistēmas mērķu sasniegšanu. Prasības, kuras ir izvirzītas lielākai daļai DRN atbrīvojuma saņēmējiem nesaistās ar apsaimniekošanas mērķu sasniegšanu. Praktiski mērķu sasniegšanu nodrošina NTL apstrādes uzņēmumi. Tāpēc būtu nepieciešams pārskatīt šī nodokļa nepieciešamību. Lietuvā un Igaunijā šāds nodoklis nav ticis ieviests.

7. Sistēmu sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām un iedzīvotājiem

Daudzu NVO mērķis un misija ir vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības sekmēšana gan vietējā, gan reģionālā, nacionālā un pat starptautiskā līmenī. Kopumā nevalstiskais sektors (sabiedriskās organizācijas, grupas, kustības, u.c.) aktīvi piedalās sabiedriskās aktivitātēs, kuras nenes pelņu, bet ir nozīmīgas sabiedrības attīstībai. Pašlaik Latvijā reģistrēto biedrību un nodibinājumu skaits pārsniedz deviņus tūkstošus, bet ar vides jautājumu risināšanu aktīvi nodarbojas aptuveni 200 NVO.

Ar atkritumu apsaimniekošanu saistītajiem jautājumiem nodarbojas gan profesionālās asociācijas (LASUA un LASA), ražotāju atbildības organizācijas, gan arī biedrības un nodibinājumi, kas ir aktīvas vides izglītības un vides interešu aizstāvības jomās. Abu profesionālo asociāciju biedri ir daļa „ražotāju atbildības” organizāciju, piemēram, LASUA pievienojušies SIA „Zaļā josta”, SIA „EKO Reverss”, AS „BAO”; savukārt LASA biedru vidū ir AS „BAO” un AS „Latvijas Zaļais punkts”.

NVO sadarbība ar „ražotāja atbildības” organizācijām (piemēram, iepakojuma un elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu apsaimniekošanā) var būt veiksmīga sabiedrības izglītošanas jomā, kā arī piedaloties šo organizāciju pasākumos. Te gan jāņem vērā, ka arī pašiem atkritumu apsaimniekotājiem saņemot DRN atbrīvojumu¹, kā viens no pienākumiem ir noteikts nodrošināt pasākumus sabiedrības informēšanai un iesaistīšanai attiecīgo preču apsaimniekošanā.

Kopumā Latvijas pilsētās vērojama augsta iedzīvotāju informētība (>50-98%) par atkritumu un videi kaitīgo preču atkritumu šķirošanas sistēmu kopumā (BEF veiktās iedzīvotāju aptaujas² rezultāti). Informācija sabiedrībai par atkritumu šķirošanas sistēmu aptaujas pilsētās ir kļuvusi pieejama no informatīvajiem materiāliem, ko sagatavo un izplata videi kaitīgo preču atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, kā arī pašvaldības un pašvaldības atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi.

Izmantojot interneta iespējas, plašs informācijas apjoms atrodams atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu, kā arī dažu nevalstisko organizāciju interneta mājas lapās, piemēram, „Latvijas Zaļais punkts”, biedrība „Latvijas Zaļā josta”³, SIA L&T. Tomēr praksē nereti rodas situācijas, kad sabiedrības izglītošanas pasākumi no dažādām organizācijām dublē cits citu, gan starp pašiem atkritumu apsaimniekotājiem, gan arī starp atkritumu apsaimniekotājiem un vides NVO. Sabiedrības informēšanas un iesaistīšanas pasākumu

¹ Saskaņā ar MK Noteikumiem 437 (2007) „Kārtība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm” (spēkā ar 01.07.2007, kas aizstāj MK Noteikumus Nr. 404 (2006))

² Aptauja organizēta septiņās lielākajās Latvijas pilsētās 2007. gadā LVAf līdzfinansētā projekta (1-08/745/2006) ietvaros

³ Te jāņem vērā, ka pastāv divas organizācijas – biedrība „Latvijas Zaļā josta” un SIA „Zaļā josta”. Tomēr, abām šīm organizācijām ir vienādas Interneta mājas lapas adreses, tādēļ praksē bieži rodas neskaidrības par aktivitāšu patieso ieviesēju organizāciju.

apjoma un tēmu specificēšana atbilstīgi attiecīgo organizāciju kompetencei, būtu viena no pasākumu dublēšanās ierobežošanas iespējām.

Ir svarīgi noskaidrot, kāda veida **informāciju** iedzīvotāji vēlētos saņemt par atkritumu šķirošanu un iespēju nodot videi kaitīgās preces. BEF veiktās iedzīvotāju aptaujas rezultāti parādīja, ka nepieciešama gan izziņoša rakstura, gan arī praktiskus jautājumus risinoša informācija.

Izzinošas informācijas tēmas:

- *Par praktisko atkritumu šķirošanu:* Iedzīvotāji vēlas saņemt praktiskus padomus, piemēram, kā pareizi jāšķiro atkritumi, kā arī pamatojumu, cik noderīga, nepieciešama un svarīga ir atkritumu šķirošana. Te daudzi respondenti vienlaikus arī pauda savu piesardzību par šķiroto atkritumu savākšanu, interesējoties „*vai pie atkritumu izvešanas sašķirotie atkritumi tiks ņemti vērā, nevis sagāzti kopā*” un „*kādēļ visus konteinerus sagāž vienā atkritumu mašīnā*”. Šīs atbildes vedina domāt, ka iedzīvotājiem nav pietiekami saprotami izskaidrotas atkritumu apsaimniekošanas praktiskās nostādnes. Iedzīvotāji tāpat vēlas zināt par kaitīgo atkritumu tālāko apstrādi, vai atkritumi ir derīgi pārstrādei un kā tos pārstrādā un pēc tam izmanto, kā arī kuri uzņēmumi izmanto otrreizēji pārstrādātos atkritumus.
- *Par atkritumu raksturojumu:* Iedzīvotāji vēlas uzzināt „*par atkritumu kaitīgumu videi un cilvēkiem, kāpēc tie ir kaitīgi*”. Tie aizdomājas tālāk, un tāpēc grib saņemt plašāku materiālu par iespējamām sekām, ja atkritumi netiek šķiroti un „*informāciju, lai varētu aizdomāties par apkārtējo vidi*”.
- *Par atkritumu šķirošanas sistēmas darbību:* Iedzīvotāju interese ir uzzināt, kā darbojas atkritumu šķirošanas sistēma Latvijā kopumā un arī konkrētās pilsētās. Daži iedzīvotāji vēlētos zināt „*par jaunumiem, kas tiks ieviesti turpmākajos gados atkritumu šķirošanas ziņā*” un „*par nesen veikto pētījumu rezultātiem*”. Ir iedzīvotāju interese par pieredzi ārvalstīs atkritumu šķirošanā (piemēram, Vācija) un par to, kas Latvijā „*tiek darīts, lai ieviestu tādu sistēmu, kā citur Eiropā*”.
- *Par šķirošanas efektivitāti un izmaksām:* Iedzīvotājiem ir interese uzzināt par šķirošanas sistēmas efektivitāti un tās izmaksām.

Nepieciešamā informācija par praktiskajiem jautājumiem:

- *Par iesaistīšanos:* Daļa iedzīvotāju savos komentāros uzsver praktiskas iesaistīšanās iespēju nodrošināšanu, sakot „*vajag ne tikai informāciju, bet gan reālu/praktiskas iespējas darbību*” un „*no informācijas vien atkritumu šķirot nevar*”. Privātmāju iedzīvotāji interesējas, kas jādara, lai šķirošanas iespējas būtu arī pie privātmājām.
- *Kaitīgo preču pieņemšanas vietu atrašana:* Pieņemšanas punktu atrašanās vietas, adrese, telefona numuri un darba laiki, kā arī par nododamo atkritumu veidiem šajos punktos.
- *Konteineru novietojums iepakojuma atkritumu šķirošanai:* informāciju par konteineru atrašanās vietām konkrētā pilsētā (vai apdzīvotā vietā).

Lai gan Latvijas pilsētās kopumā ir laba informētībā par iespējām šķirot atkritumus un nodot videi kaitīgo preču atkritumus, tomēr tikai 10-50% iedzīvotāju ir **praktiski iesaistījušies** sistēmas aktivitātēs (BEF veiktās iedzīvotāju aptaujas rezultāti). Interesanti, ka viens no

traucējošiem iemesliem atkritumu šķirošanai tiek minēts informācijas trūkums, tomēr tā biežums atšķiras starp pilsētām: 2-5% (Bauska, Ventspils), 15-30% (Rīga, Liepāja, Jelgava, Daugavpils) un ~40% (Rēzekne). Šie rezultāti atspoguļo arī vispārējo iedzīvotāju informētības līmeni šajās pilsētās par atkritumu šķirošanas sistēmu Latvijā, kur visaugstākā iedzīvotāju informētība bija Bauskā un Ventspilī, bet zemākā tā bija Rēzeknē. Tādējādi labāku iedzīvotāju iesaistīšanos atkritumu šķirošanas sistēmā te varētu panākt uzlabojot iedzīvotāju informētību.

Ievērojot, ka Latvijas likumdošana nenosaka, kādās frakcijās atkritumi būtu jāšķiro, dalītas atkritumu vākšanas ieviešanā vērojamas atšķirības starp pilsētām, piemēram, šķiroto atkritumu konteineru veidu izvēlē. Salīdzinot konteineru veidus šķiroto atkritumu savākšanas punktos, pašlaik dažās pilsētās (Bauska, Ventspils, Rīga, Valmiera) tiek lietoti vairāki atsevišķi konteineri atbilstošajām atkritumu plūsmām, bet citās (Liepāja, Daugavpils, Rēzekne) tiek izmantots viens konteiners visam izlietotajam iepakojumam. Pie tam, atrodamā informācija ļauj secināt, ka konteineru veidi atkritumu šķirošanai dažās pilsētās laika gaitā ir izmainījušies. Piemēram, Daugavpilī, atkritumu šķirošanas ieviešana tika uzsākta izmantojot atsevišķus konteinerus dažādām atkritumu plūsmām, bet viena konteineru izvēle pilsētā notikusi nesēn (ekonomisku apsvērumu dēļ). Domājams, ka konteineru veidu dažādība Latvijas pilsētās, neveicot pietiekamas iedzīvotāju informēšanas un šīs sistēmas izskaidrošanas aktivitātes, var kavēt iedzīvotāju iesaistīšanos praktiskā atkritumu šķirošanā.

Informējot un iesaistot sabiedrību videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanas sistēmā, labu rezultātu sasniegšanai nozīmīgs faktors varētu būt iedzīvotāju **akcepts** sniegtajai informācijai. BEF veiktās iedzīvotāju aptaujas rezultāti parādīja, ka atkritumu apsaimniekotāju aicinājumiem atsevišķai atkritumu vākšanai visdrīzāk atbildētu tikai 10-14% iedzīvotāju Latvijas pilsētās (Liepājā un Rēzeknē tikai 4-5% iedzīvotāju). Jāatzīmē, ka, mūsu veiktajā aptaujā, iedzīvotāji parādīja augstu vides apziņas līmeni atkritumu apsaimniekošanas jomā, taču īpaši svarīgi ir to saistīt ar praktiskajiem atkritumu šķirošanas aspektiem.

Projekta ieviešanas gaitā jautājām par sabiedrības informēšanas darba efektivitātes novērtējumu no iesaistītajām pusēm (atkritumu apsaimniekošanas un ražotāju atbildības organizācijas, pašvaldības). Pašas atkritumu apsaimniekotāju organizācijas savu darbību sabiedrības informēšanā un iesaistīšanā izlietotā iepakojuma un videi kaitīgu preču atkritumu apsaimniekošanā vērtē kā ļoti efektīvu, jo arvien vairāk Latvijas iedzīvotāju sāk rīkoties, lai mazinātu savu negatīvo ietekmi uz vidi („Latvijas Zaļā josta”). Te tika akcentēta specifiskas mērķa grupas, t.i. skolu jaunatnes izglītošana un to iesaistīšana iepakojuma savākšanas akcijā-sacensībā.

Tomēr, ražotāju atbildības atkritumu apsaimniekošanas organizācijas rosina noteikt minimālās prasības, kādas katram apsaimniekotājam šajā jomā būtu jāizpilda (LEtA, LZP, Latvijas Zaļā josta). Ministru kabineta noteikumos Nr. 446 un Nr.489 nosacījums par „pasākumu organizēšanu sabiedrības informēšanai un iesaistīšanai izlietotā iepakojuma vai vienreiz lietojamo trauku apsaimniekošanā, ietverot darbu ar iedzīvotājiem, tirgotājiem, biedrībām un nodibinājumiem, izglītības iestādēm un pašvaldībām” ir pārāk vispārējs. Pašlaik nav skaidrs, kādā apjomā šie darbi ir jāveic.

Savukārt pašvaldības, jautātas par sabiedrības izglītošanas aktivitātēm, atkritumu apsaimniekotāju aktivitātes vairāk saistīja ar to organizētajām speciālu atkritumu plūsmu savākšanas akcijām pašvaldībās. „Latvijas Zaļā Punkta” organizētās akcijas tika atzītas par efektīvām aptaujātajās pašvaldībās (Madona, Ludza, Dobele), vienlaikus uzsverot arī laimesta vai kādas materiālas balvas iegūšanas iespējas iedzīvotājiem. Tomēr cita veida sabiedrības izglītošanas aktivitātes netika akcentētas.

Priekšlikumi sadarbības uzlabošanai ar NVO

- Ievērojot to, ka vides nevalstiskās organizācijas un atkritumu apsaimniekotāju organizācijas bieži dublē to veiktās aktivitātes sabiedrības izglītošanas jomā, priekšlikums būtu precizēt Latvijas likumdošanā noteikto prasību pēc sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumiem, atkritumu apsaimniekotājiem saņemot DRN atbrīvojumu.
- Ņemot vērā iedzīvotāju labas informētības pozitīvo ietekmi veicinot sabiedrības līdzdalību atkritumu praktiskajā šķirošanā, ieteikums būtu nodalīt starp atkritumu apsaimniekotāju organizācijām un vides NVO atbilstošās jomas sabiedrības informēšanas un izglītošanas aktivitātēs. Tādējādi, lai izvairītos no informācijas un iedzīvotāju izglītošanas aktivitāšu dublēšanās, atkritumu apsaimniekotāju organizācijām varētu prasīt nodrošināt aktuālu un regulāri atjauninātu informāciju par praktiskajiem jautājumiem (konteineru novietojums, preču pieņemšanas vietas un darba laiki). Savukārt, vides NVO savas kompetences ietvaros varētu aptvert izziņošanu tēmu skaidrojumu (par atkritumu raksturojumu, atkritumu šķirošanas sistēmas darbību, u.t.t.).
- Atkritumu apsaimniekotāju organizāciju sadarbība ar NVO varētu paaugstināt iedzīvotāju akceptu sniegtajai informācijai. Tomēr informācijas tēmu izvēlei būtu jāatbilst visaktuālākajiem jautājumiem par atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību. Tādējādi, priekšlikums būtu informācijas tēmas izvēli atstāt Vides ministrijas kompetencē, bet informācijas pakalpojuma sniedzēju(s) noteikt konkursa kārtībā (piem., LVFAFA izsludināto projektu pieteikumu konkursos).

Priekšlikumi iedzīvotāju informēšanas sistēmas uzlabošanai

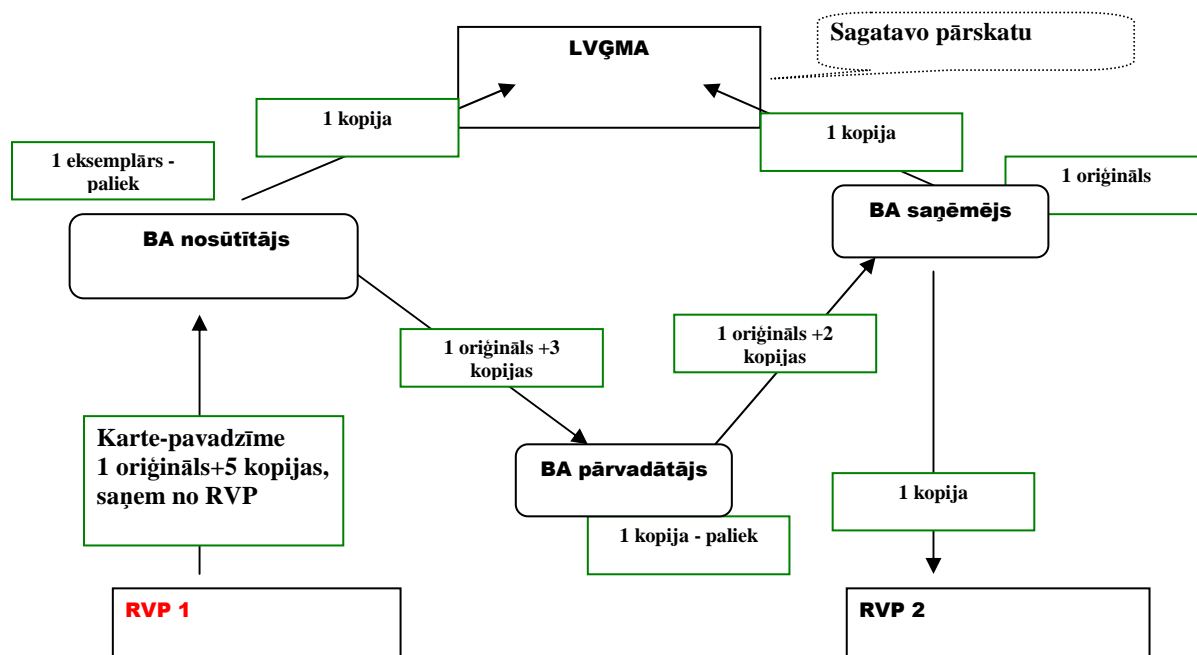
- Iedzīvotāju informēšanas aktivitātēm būtu jāatspoguļo praktiskie atkritumu šķirošanas sistēmas aspekti – konteineru izvietojums un šķirojamo atkritumu plūsmu sadalījums pa šiem konteineriem, kā arī informācija par videi kaitīgo preču pieņemšanas punktu atrašanās vietām un to darba laikiem.
- Aptaujātās pašvaldības pašlaik atzinušas par efektīvām atkritumu apsaimniekotāju organizāciju rīkotās speciālu atkritumu plūsmu savākšanas akcijas, kas uzskatāmas par īslaicīgiem pasākumiem. Tomēr, priekšlikums būtu dažādot iedzīvotāju informēšanas aktivitātes, uzsverot nepieciešamību ilglaicīgai un pastāvīgai iedzīvotāju iesaistīšanai atkritumu apsaimniekošanas aktivitātēs. Te svarīgi būtu ievērot, ka līdztekus informēšanas aktivitātēm ir jānodrošina arī praktiskās atkritumu šķirošanas iespējas.

8. Atkritumu pārvadātāju kontroles sistēmas analīze un priekšlikumu izstrāde tās pilnveidošanai un sadarbības veicināšanai ar Valsts Vides dienestu

Atkritumu pārvadāšanu regulē vairāki Ministru kabineta noteikumi:

- 1) Noteikumi 613 „Atkritumu apsaimniekošanas atļauju izsniegšanas, pagarināšanas, pārskatīšanas un anulēšanas kārtība” pieņemti 2008.07.29
- 2) Noteikumi nr. 319 „Bīstamo atkritumu uzskaites, identifikācijas, uzglabāšanas, iepakojšanas, marķēšanas un pārvadājumu uzskaites kārtība”, pieņemti 2002.07.23.
- 3) Noteikumi 316 „Kārtība, kādā atkritumus ieved pārstrādei Latvijas teritorijā, kā arī atkritumu eksporta un tranzīta kārtība”, spēkā no 01.05.2004. Šie noteikumi atbilst ES Regulai un starptautisko pārvadājumu kontrolei ir sava procedūra.

Tā kā EEI atkritumi un NTL ir klasificēti, kā bīstamie atkritumi, tad pārvadātājiem, kas pārvadā šīs grupas atkritumus ir jāievēro MK noteikumi Nr. 319. Šie noteikumi precīzi regulē uzskaites un kontroles iespējas.

Attēls 8.1. Bīstamo atkritumu pārvadājumu reģistrācija un uzskaitē saskaņā ar MK 319.

Bīstamo atkritumu radītājs, īpašnieks vai savācējs, kuram nepieciešams pārvietot bīstamos atkritumus (turpmāk – bīstamo atkritumu nosūtītājs), saņem bīstamo atkritumu reģistrācijas karti – pavadzīmi tajā Valsts vides dienesta reģionālajā vides pārvaldē, kuras teritorijā

paredzēts uzsākt bīstamo atkritumu pārvadājumu. Karti-pavadzīmi aizpilda sešos eksemplāros (oriģināls un piecas kopijas).

Bīstamo atkritumu nosūtītājs aizpilda kartes 1. un 2. daļu, izņemot aili par saņemto bīstamo atkritumu daudzumu. Bīstamo atkritumu nosūtītājs saglabā vienu kartes kopiju, bet otru nosūta Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūrai. Bīstamo atkritumu nosūtītājs kopā ar bīstamo atkritumu kravu nodod kartes oriģinālu un trīs kopijas bīstamo atkritumu pārvadātājam. Bīstamo atkritumu pārvadātājs aizpilda kartes 3. daļu. Pārvadātājs saglabā vienu kartes kopiju, bet oriģinālu un divas kopijas nodod personai, kura uzglabā, apglabā vai pārstrādā bīstamos atkritumus (turpmāk – bīstamo atkritumu saņēmējs). Bīstamo atkritumu saņēmējs pēc bīstamo atkritumu kravas saņemšanas nosver pieņemtos atkritumus un aizpilda kartes 2. daļas aili par saņemto bīstamo atkritumu daudzumu, kā arī kartes 4. daļu. Bīstamo atkritumu saņēmējs saglabā kartes oriģinālu, bet vienu kartes kopiju mēneša laikā no bīstamo atkritumu saņemšanas dienas nosūta Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūrai, bet otru kopiju – tai reģionālajai vides pārvaldei, kuras pārraudzībā esošajā teritorijā atrodas bīstamo atkritumu uzglabāšanas, apglabāšanas vai pārstrādes vieta.

Informāciju par bīstamo atkritumu pārvadājumiem Latvijas teritorijā, pamatojoties uz kartēs sniegtajiem datiem, apkopo Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra. Saskaņā ar pārskatiem, ko sniedz LVĢMA, tad tiek norādīts par datu nesakrītību un to, ka ne visas bīstamo atkritumu pārvadājumu reģistrācijas pavadzīmes nonāk līdz LVĢMA. Tā kā LVĢMA apkopo rezultātus tikai reizi gadā, tad tiešām izpaliek kontroles iespējas par to vai atkritumi nonākuši līdz tā paredzētajam saņēmējam. Bez tam LVĢMA nav īsti precīzi zināms cik tad pavadzīmju tiek izsniegtas, jo to dara katra RVP atsevišķi un apkopojums netiek veikts.

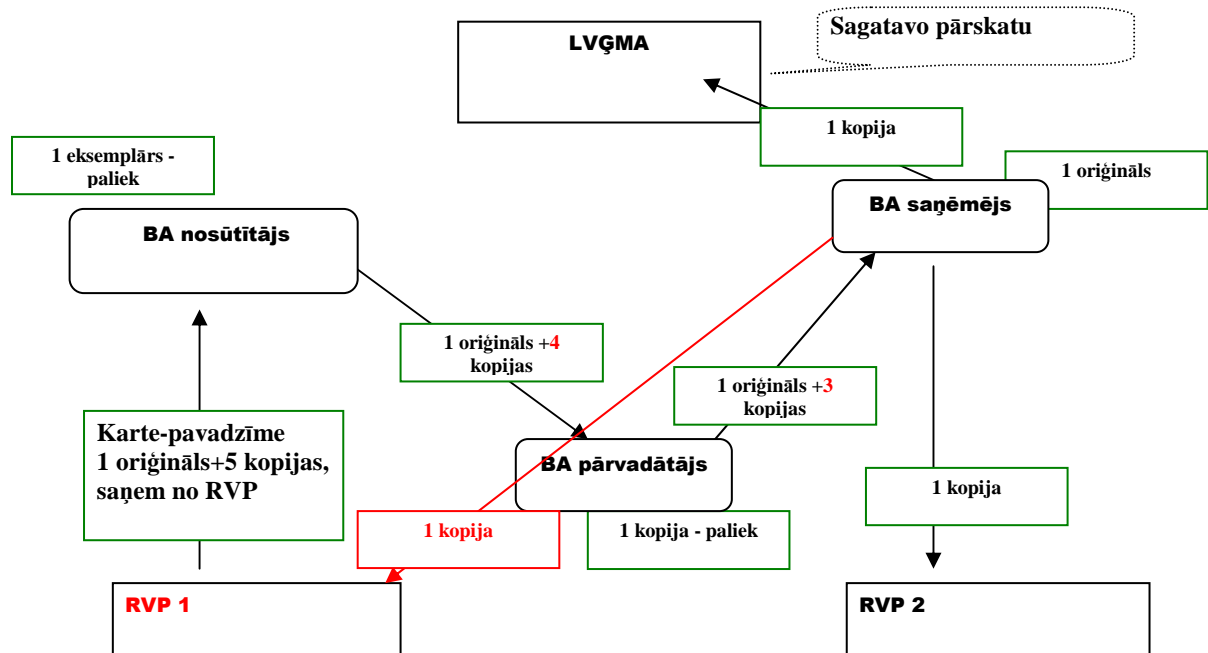
Tāpēc ir ierosinājums veikt izmaiņas MK Noteikumos 319 un dot pietiekošu informāciju RVP, lai kontrolētu bīstamo atkritumu pārvadājumus Latvijā. Skatīt piedāvāto informācijas aprites shēmu zemāk.

Ja atkritumi tiek klasificēti kā sadzīves (jeb ne-bīstamie), kas galvenokārt ir iepakojums, tad pārvadātāju kontroles iespējas ir diezgan ierobežotas. Pamatinformācija tiek sniegta pie atļaujas saņemšanas un tur var konstatēt pārvadātāja tehniskās iespējas un nevis veikt kontroli. Tāpēc, ja būtu vēlme arī kontrolēt šīs plūsmas atkritumu pārvadāšanu, tad būtu jāievieš pavadzīmju sistēma, līdzīgi kā tas ir noteikts bīstamajiem atkritumiem.

Priekšlikumi uzlabošanai

- Saskaņā ar pašreizējo likumdošanu, LVĢMA ir tā aģentūra, kurā nonāk informācija par bīstamo atkritumu pārvadājumu gan no nosūtītāja, gan saņēmēja. Bet savukārt Valsts Vides dienesta reģionālajai pārvaldei, kas veic kontroles funkcijas, informācija atrodas divās dažādās pārvaldēs. Tāpēc, lai nodrošinātu kontroli ieteikums būtu, mainīt informācijas aprites shēmu, kas nodrošinātu kontroli.

Attēls 8.2. Bīstamo atkritumu pārvadājumu piedāvātā uzskaites shēma.

- Tā kā nebīstamajiem atkritumiem nav ieviestas atkritumu reģistrācijas kartes – pavadzīmes sistēmas, tad kontrolēt atkritumu pārvadājumus ir sarežģītāk. Lai to veiktu, būtu jāievieš noteikumi par pārvadājumu reģistrācijas sistēmu. Taču diskutējams jautājums ir par to vai tas ir nepieciešams, jo radīs papildus administratīvo slogu.

9. Sadarbība ar citām valstīm atkritumu kontroles un informācijas aprites jomā

Sadarbība starp Baltijas valstīm atkritumu apsaimniekošanas jomā pastāv jau kopš 1990-to gadu vidus. Tā galvenokārt tika veidota, lai vides institūcijas apmainītos ar informāciju un pieredzi. „Baltijas Vides Foruma” semināru programmas ietvaros tika organizēti gan plašāki semināri par Eiropas Kopienas direktīvu pārņemšanu, gan specializēti apmācības kursi.

Baltijas valstu vides ministru tikšanās reizēs regulāri tiek iekļauti svarīgie atkritumu apsaimniekošanas jautājumi. Notiek apmaiņa par stratēģiskiem un sistēmas principāliem jautājumiem, kā piemēram depozīta sistēma.

Baltijas valstu vides inspektori arī rīko tikšanās, kuru laikā dalās pieredzē, rīko kopējus reidus. Taču jāatzīmē, ka šīs tikšanās pēdējo gadu laikā vairs nav tik regulāras.

Latvija tāpat kā tās kaimiņvalstis ir parakstījusi **Bāzeles Konvenciju**, kas regulē informācijas apmaiņu bīstamo atkritumu pārvadāšanas jomā. Tā kā gan NTL, gan EEIA ir pieskaitāmi pie bīstamiem atkritumiem, tad attiecīgi jāievēro Bāzeles konvencijas procedūras. Atbildīgo institūciju pārstāvji var apmainīties ar informāciju šo tikšanos ietvaros.

Bāzeles konvencija paredz regulāru ziņošanu, kuru rezultāti ir pieejami tiešsaistē internetā: <http://www.basel.int/natreporting/questables/frsetmain.html>. Taču jāatzīmē, ka datu apkopošana un publicēšana prasa laiku.

Eiropas Savienības regula 1013/2006 arī nosaka atkritumu pārvadāšanas procedūras un informācijas apmaiņu starp valsts institūcijām. Bez tam ir izstrādātas vadlīnijas, kas palīdz ieviest šo regulu skaidrojot attiecīgos punktus. Informācija ir pieejama mājas lapā: <http://ec.europa.eu/environment/waste/shipments/index.htm>.

Latvijas atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu asociācija (**LASUA**) un Latvijas atkritumu saimniecības asociācija (**LASA**) regulāri organizē gan Baltijas reģiona atkritumu apsaimniekošanas nozares konferences un izstādes, tādējādi nodrošinot informācijas apmaiņu un diskusiju forumus par aktuāliem apsaimniekošanas jautājumiem. Organizācijas ir arī biedri starptautiskajās asociācijās, kas dod iespēju regulārai informācijas apmaiņai. Lielākās ar DRN apliekamo objektu apsaimniekotāju organizācijas ir arī biedri vai nu LASUA vai LASA.

Atkritumu apsaimniekošanas jomā ar ES atbalstu ir tikuši **realizēti vairāki starptautiski projekti**, kas vērsti uz sadarbības uzlabošanu ar citām valstīm atkritumu kontroles un informācijas aprites jomā:

- Baltic Haz Control - Baltijas jūras valstu bīstamo atkritumu pārrobežu transporta informatīvās sistēmas izveide

Projekta mērķis bija izveidot Baltijas jūras reģiona informatīvo sistēmu par bīstamo atkritumu plūsmām (izstrādājot kopēju komunikācijas platformu, apkopojot informācijas avotus un ziņošanas formātus vienotā sistēmā, lai sniegtu pilnīgu pārskatu par atkritumu plūsmām, to pārstrādes jaudām un apjomiem, kā arī transportēšanas un apglabāšanas veidiem reģionā).

Iesaistītās valstis: Somija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Vācija (Hamburga un Šlesviga-Holšteina).

www.europeanwasteplatform.eu

Projekta laikā tikās valsts kompetentās institūcijas, dalījās informācijā un pieredzē bīstamo atkritumu apsaimniekošanā. Īpaša uzmanība tika pievērsta NTL un EEIA apsaimniekošanai, izstrādājot vadlīnijas, apkopojot informāciju par pārstrādes iespējām Baltijas jūras reģionā.

Projekts tika realizēts no 2004.-2007.gadam.

Mājas lapu 2008-2009.gadā uztur Šlesvīgas- Holšteinas Vides ministrija un šajā laikā ir jāpierāda platformas lietderīgums informācijas izmantošanā.

- EUWAS - Eiropas Atkritumu Sektora Palīgs

EUWAS projekts paredz izveidot atkritumu apsaimniekošanas interneta portālu, lai praktiski izmantotu jau esošo, sabiedrībai pieejamo atkritumu apsaimniekošanas informāciju, kā arī lai nodrošinātu efektīvu starpvalstu datu administrēšanu Eiropā.

Iesaistītās valstis: Igaunija, Latvija, Lietuva, Vācija, Polija

www.euwas.org

Projekts tika realizēts no 2005.-2006.gadam.

Mājas lapu uztur Umsicht Fraunhofer Institut für Umwelt-, Sicherheits- und Energietechnik UMSICHT, Vācija.

- RECO - Reģionālā sadarbība atkritumu apsaimniekošanā

Projekta mērķi bija palīdzēt pašvaldībām izveidot labi darbojošos reģionālos atkritumu apsaimniekošanas centrus, paaugstināt kompetenci un zināšanas atkritumu apsaimniekošanas jomā, palīdzēt pilnveidot atkritumu apsaimniekošanas plānus, celt sabiedrības apziņu par atkritumu apsaimniekošanu, šķirošanu, nodrošināt ar informāciju par atkritumu apsaimniekošanas veidiem un tehnoloģijām.

Galvenie projekta iniciatori ir LPPC, Stokholmas reģiona administrācija (County Administrative Board of Stockholm), Stokholmas Vides Institūta Tallinas centrs (Stockholm Environmental Institute – Tallinn Centre), Lietuvas Ilgtspējīgas Industriālās Attīstības Centrs (Centre for Sustainable Industrial Development). Projektu atbalsta Lietuvas, Latvijas un Igaunijas Vides ministrijas un Zviedrijas Vides Aizsardzības Aģentūra.

Projekta informācija ir pieejama katra partnera mājas lapā.

Priekšlikumi sadarbības uzlabošanai

- Vides ministrijas un to padotības institūciju vidū jau pastāv laba prakse sadarbībā starp kaimiņvalstīm gan politiskā, gan ekspertu līmenī. Svarīgi ir nodrošināt, lai tā turpinātos un lai aktivitātes būtu regulāras. Svarīgs priekšnosacījums ir pašu darbinieku motivācija izmantot nodibinātos kontaktus ikdienas jautājumu risināšanā, kur kaimiņvalstu kolēģu informācija un viedoklis palīdzētu lēmumu pieņemšanā vai izpildes kontrolē.
- Tā kā valsts institūciju resursi ir ierobežoti, tad atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanā svarīga ir uzņēmumu un sabiedrisko organizāciju starptautiskā sadarbība. Tomēr realizējot sadarbību bieži ir nepieciešams valsts institūciju atbalsts, piedaloties pasākumos vai sniedzot informāciju par atkritumu apsaimniekošanu. Tāpēc plānojot ikgadējos vides ministriju iestāžu plānus būtu nepieciešams atvēlēt arī cilvēka laika resursus līdzdalībai starptautiskos semināros vai informācijas sagatavošanai starptautisku projektu ietvaros.

10. Kopsavilkums

Izlietotais iepakojums un elektriskās un elektroniskās iekārtas

- Sistēmas savu darbību vērtē kā efektīvu, tiek sasniegti visi izvirzītie mērķi.
- Nosacījumi atbrīvojumu saņemšanai ir pietiekami skaidri, taču pārāk vienkāršoti sākotnējai līguma noslēgšanai.
- Sistēmu vidū nav vienprātības par optimālo atskaišu sniegšanas regularitāti.
- Visi apsaimniekotāji uzsver, ka būtu vēlams atskaišu datus nedublēt un visas atskaites iesniegt vienā institūcijā.
- Būtu nepieciešams aktivizēt VVD un VID kontroles darbību uzņēmumu kontrolē.
- Jācenšas samazināt iesniedzamo datu dublēšanos (VPVB un LVAFĀ, LEtERA un LVAFĀ).
- Ir noteikts, ka visiem apsaimniekotājiem, kuri saņem DRN atbrīvojumu ir jāveic sabiedrības informēšanas pasākumi, taču netiek norādīts cik lielā apjomā vai kādi pasākumi būtu jāveic, kas apgrūtina veikto pasākumu un noteikto prasību vērtēšanas objektivitāti.
- Būtu nepieciešams vai nu piemērot noteiktus kritērijus sistēmu paveikto pasākumu efektivitātes novērtēšanā, vai arī pārņemt iedzīvotāju informēšanas pienākumus valsts iestāžu kompetencē, sistēmām piešķirot šim mērķim zināmus līdzekļus.
- Valsts Vides dienestam būtu jāpievērš lielāka uzmanība DRN objektu uzskaitē uzņēmumos, kā arī aktīvāk jākontrolē tie uzņēmumi, kuriem nav nepieciešamas piesārņojošo darbību atļaujas
- Reģionālie atkritumu savācēji un apsaimniekotāji norāda uz iespējamību strādāt tikai ar vienu sistēmu.
- Atsevišķos rajonos izveidojusies paradoksāla situācija, kad kāda no sistēmām saņem daudz izdevīgākus nosacījumus izmantojot savākšanas punktus, kas izveidoti par valsts naudu

Izlietotais iepakojums

- Visi apsaimniekotāji, atskaitot vienu izņēmumu, gan 2006. gan 2007. gadā noteiktās pārstrādes un reģenerācijas normas ir izpildījuši.
- Vienīgais izņēmums ir SIA "Zaļā Josta" 2007. gada kopējie pārstrādes un reģenerācijas procentuālie apjomi.
- Neskatoties uz katra atsevišķā apsaimniekotāja normu izpildi, kopējie valsts normatīvi atsevišķās pozīcijās gan 2006. gan 2007. gadā nav izpildīti.
- Atskaitē par iepakojumu jāveic papildu skaidrojumi par aili "atkārtoti izmantojamais iepakojums".

Elektriskās un elektroniskās iekārtas

- Sistēmas savus individuālos mērķus sasniedz
- Kopējais valsts mērķis savākt 4 kg mājsaimniecību EEI uz 1 iedzīvotāju līdz 2008. gada beigām, visticamāk, netiks sasniegts
- Dažādu avotu dati par apsaimniekoto daudzumu ievērojami atšķiras

- Lai padarītu efektīvāku darbību ar kombinētās nomenklatūras kodiem, būtu nepieciešams nozīmēt kādu personu vai nodaļu no Vides ministrijas vai LVAFAs puses, pie kā neskaidrību gadījumā gan uzņēmumi, gan apsaimniekotāji varētu griezties un kura varētu sniegt ātras un noteiktas atbildes par konkrētām neskaidrām situācijām.
- Lai palīdzētu sasniegt kopējos valstij izvirzītos EEI savākšanas mērķus, jāapsver doma paaugstināt apsaimniekotājiem noteiktās savākšanas normas
- Būtu nepieciešams apsvērt iespēju savākšanas normas noteikt nevis katrai no 10 kategorijām atsevišķi, bet gan apvienot tās lielākās kategorijās (piemēram, CRT, Hg spuldzes, freonus saturošās iekārtas, "baltā" tehnika un "brūnā tehnika")
- Jāizstrādā efektīvāki kontrolējamo uzņēmumu atlases principi, piemēram, salīdzinot CSP datubāzi par uzņēmumiem, kas atskaitījušies par EEI importu ar LETERAs datubāzi
- Valsts Vides dienestam būtu jāpievērš lielāka uzmanība DRN objektu uzskaitē uzņēmumos, kā arī aktīvāk jākontrolē tie uzņēmumi, kuriem nav nepieciešamas piesārņojošo darbību atļaujas

Nolietotie transportlīdzekļi

- Lai gan pirmie DRN atbrīvojumi attiecībā uz NTL apsaimniekošanu tiek piešķirti 2005.gadā, tomēr apsaimniekošanas plāni atbildību par apstrādi uzliek sākot no 2007.gada.
- Tikai trīs komersantu plānotie apstrādāto NTL apjomi sakrīt ar pārdotiem apjomiem. Lielākā daļa no komersantu plānotiem rādītājiem ir ļoti zemi – zem 10% no pārdotā apjoma. Lai ievērotu vienlīdzības un caurspīdīguma principu attiecībā uz DRN atbrīvojuma piemērošanu, būtu nepieciešams noteikt minimālo apjomu, par kuru apsaimniekošanu transportlīdzekļu būvētāju pilnvarotais pārstāvējis Latvijā būtu atbildīgs.
- NTL atkritumu apsaimniekošanas svarīgs jautājums ir, lai visi NTL nonāktu apstrādei. Tomēr analīze rāda atšķirību skaitļos, ko sniedz CSDD un LVĢMA par norakstītajiem transportlīdzekļiem, kam izsniegti likvidācijas sertifikāti un kuri nonākuši apstrādei. Lai novērstu šīs atšķirības būtu ieteicams salīdzināt CSDD un LVĢMA datus uzņēmuma griezumā un rast tam skaidrojumu. No otras puses ne visi NTL apstrādes uzņēmumi sniedz ikgadējos pārskatus LVĢMA. Lai situāciju uzlabotu būtu jāpiemēro sankcijas tiem apstrādes uzņēmumiem, kas atskaites neiesniedz. Te aktīvi būtu jāiesaistās Valsts Vides dienestam.
- NTL apstrādes uzņēmumiem ir jāsniedz pārskati gan saskaņā ar prasībām, kas noteiktas apstrādes uzņēmumiem, gan kā piesārņojošo darbību operatoriem. Tā kā lielā mērā ziņošanas prasības pārklājas, tad būtu priekšlikums tās apvienot vienotā ziņošanas formātā, tā lai uzņēmumiem nebūtu jāsniedz viena un tā pati informācija, tikai dažādos formātos un ar dažādiem kodiem. Tas arī traucē datu salīdzināšanu un kontroli.
- Atkritumu reģenerācijas mērķi ir jāsniedz sākot no 2006.gada. Diemžēl tikai 2007.gada NTL apstrādes sagatavotie pārskati dod zināmu priekšstatu par mērķu sasniegšanu. Iesniegtie pārskatu rezultāti norāda, ka Latvijā mērķi varētu tikt sasniegti. Tomēr bažas māj, ka mazāk kā puse no uzņēmumiem sniedz atskaites un ka pastāv liela nesakritība starp CSDD likvidācijas sertifikācijas datiem un LVĢMA apkopotiem datiem.

- Informācijas kontroles uzlabošanai būtu ieteicams papildināt MK 2004.gada 6.aprīļa noteikumus Nr.243, 1.pielikumu, uzskaitē, norādot arī konkrētās savāktā NTL pašmasu. Tas palīdzētu, veikt kontroles pārbaudi apkopojot datus tā paša MK noteikuma 2. pielikuma vajadzībai.
- DRN atbrīvojumu saņēmušie transportlīdzekļu būvētāji gada pārskati ir nepilnīgi. Pievienotās kopijas no NTL apstrādes uzņēmumu rezultātiem rāda pārstrādāto NTL skaitu dublēšanos.
- Gan transportlīdzekļu būvētāju pilnvaroto pārstāvju izstrādātie apsaimniekošanas plāni un atskaites, gan veiktās aptaujas rezultāti rāda, ka DRN par NTL tiek tomēr uzskatīts kā fiskāls instruments un nevis kalpo NTL apsaimniekošanas sistēmas mērķu sasniegšanu. Prasības, kuras ir izvirzītas lielākai daļai DRN atbrīvojuma saņēmējiem nesaistās ar apsaimniekošanas mērķu sasniegšanu. Praktiski mērķu sasniegšanu nodrošina NTL apstrādes uzņēmumi. Tāpēc būtu nepieciešams pārskatīt šī nodokļa nepieciešamību. Lietuvā un Igaunijā šāds nodoklis nav ticis ieviests.

Par pārvadājumiem

- Iesakām grozīt MK noteikumus 319 „Bīstamo atkritumu uzskaites, identifikācijas, uzglabāšanas, iepakojšanas, marķēšanas un pārvadājumu uzskaites kārtība”, nosakot, ka Bīstamo atkritumu saņēmējs saglabā kartes oriģinālu, bet vienu kartes kopiju mēneša laikā no bīstamo atkritumu saņemšanas dienas nosūta vienu kopiju tai Valsts vides dienesta reģionālajai vides pārvaldei, kuras pārraudzībā esošajā teritorijā atrodas bīstamo atkritumu uzglabāšanas, apglabāšanas vai pārstrādes vieta, otru kopiju Valsts vides dienesta reģionālajā vides pārvaldē, kuras teritorijā tika uzsākts bīstamo atkritumu pārvadājums un trešo kopiju - Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūrai.
- Radikālāks risinājums būtu veidot interneta vidē veidotu pārvadājumu reģistrācijas un uzskaites sistēmu un nevis izsniegt to papīra formātā. Šāda sistēma jau ir ieviesta Igaunijā.

Priekšlikumi sadarbības uzlabošanai ar NVO

- Priekšlikums būtu precizēt Latvijas likumdošanā noteikto prasību pēc sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumiem, atkritumu apsaimniekotājiem saņemot DRN atbrīvojumu.
- Ieteikums būtu nodalīt starp atkritumu apsaimniekotāju organizācijām un vides NVO atbilstošās jomas sabiedrības informēšanas un izglītošanas aktivitātēs. Tādējādi, lai izvairītos no informācijas un iedzīvotāju izglītošanas aktivitāšu dublēšanās, atkritumu apsaimniekotāju organizācijām varētu prasīt nodrošināt aktuālu un regulāri atjauninātu informāciju par praktiskajiem jautājumiem (konteineru novietojums, preču pieņemšanas vietas un darba laiki). Savukārt, vides NVO savas kompetences ietvaros varētu aptvert izzinošu tēmu skaidrojumu (par atkritumu raksturojumu, atkritumu šķirošanas sistēmas darbību, u.t.t).
- Atkritumu apsaimniekotāju organizāciju sadarbība ar NVO varētu paaugstināt iedzīvotāju akceptu sniegtajai informācijai. Tomēr informācijas tēmu izvēlei būtu jāatbilst visaktuālākajiem jautājumiem par atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstību. Tādējādi, priekšlikums būtu informācijas tēmas izvēli atstāt Vides ministrijas

kompetencē, bet informācijas pakalpojuma sniedzēju(s) noteikt konkursa kārtībā (piem., LVFAFA izsludināto projektu pieteikumu konkursos).

Priekšlikumi iedzīvotāju informēšanas sistēmas uzlabošanai

- Iedzīvotāju informēšanas aktivitātēm būtu jāatspoguļo praktiskie atkritumu šķirošanas sistēmas aspekti – konteineru izvietojums un šķirojamo atkritumu plūsmu sadalījums pa šiem konteineriem, kā arī informācija par videi kaitīgo preču pieņemšanas punktu atrašanās vietām un to darba laikiem.
- Priekšlikums būtu dažādot iedzīvotāju informēšanas aktivitātes, uzsverot nepieciešamību ilglaicīgai un pastāvīgai iedzīvotāju iesaistīšanai atkritumu apsaimniekošanas aktivitātēs. Te svarīgi būtu ievērot, ka līdztekus informēšanas aktivitātēm ir jānodrošina arī praktiskās atkritumu šķirošanas iespējas.

Pielikumi

Pielikumā pievienotas visas veiktās intervijas rakstiskā formā.